BUNJEVAČKE novine

Informativno - političko glasilo

Subotica, jun 2006.• Godina II • Broj 12

Cina: 50 dinara

ISSN 1451-2505

JEDNA USAMLJENA BORBA ZA ŽIVOT SALAŠ PREPUN PARADOKSA

SRIĆNI I AKO IMADU MALO

STR. 17-18

U SLEDEĆEM BROJU, REPORTAŽA

„ZLATNE RUKE BAJMOK 2006.“

ŠTAMPAN PRVI BROJ BILTENA

«RIČ BUNJEVAČKE MATICE»

Krajom juna miseca, ove 2006. godine, naštampan je prvi broj biltena, tačnije internog glasila Bunjevačke matice pod nazivom „Rič bunjevačke matice“.

Kraće nazvana «Rič», tribala bi da izlazi svakog miseca, ako bude dosta dobre volje, jel njeno stvaranje za sada i jeste stvar dobre volje a ne novaca, jel novaca i nema. Ako ih bude, ostvariće se osnovna ideja da to bude časopis za, kako na biltenu piše, nauku kulturu i stvaralaštvo.

Da bi bilo jasnije, tu bi se našla sva prozna i poetska dila svih onih koji mnogo vole da pišu, pa se mogu javit slobodno sa svojim radovima. Vrimenu će bit ostavljeno da napravi svoju selekciju.

Bilten ima osam strana od kojih su četri u koloru, a tu će se moć vidit i radovi slikara. Sve u svemu to je nika vrsta maticinog kataloga jel lične karte, a koji će se moć dobit dabome bresplatno, ne samo u BM i Bunjevačkom informativnom centru, nego vrimenom i u svim bunjevačkim institucijama i organizacijama.

Radovi u matici napriduju

Radovi će do biltena moć stić mnogo lakše kada adaptacija i renoviranje same zgrade budu urađeni toliko da se mož otpočet sa redovnim radom i prigodnim kamernim manifestacijama za sve bunjevačke institucije. Onda će vrata Bunjevačke matice bit otvorena svim ljudima dobrih namira. Po svoj priliki biće to uskoro bar u glavnom dilu. *V. V.*

Na naslovnoj strani: Sa bajmočke izložbe rukotvorina (foto: Z.Vukmanov-Šimokov)

Informativno - političko glasilo bunjevačke nacionalne manjine

Godina II
Broj 12.
Jun 2006. godine
Cina: 50 dinara
Izlazi poslidnjeg petka u misecu

Izdavač:
NIU “BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR”
Subotica

Osnivač izdavača:
NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

Direktor NIU “B.I.C.”
dipl. ek. Vesna Vidaković

V.d. glavnog i odgovornog urednika:
Vesna Vidaković

Zamenik odgovornog urednika:
Mirjana Savanov

Tehnički urednik:
Milan Milenković

Saradnici:
Mijo Mandić
Nikola Sedlak
dr Andrija Peić
Nevenka Bašić Palković
Zoran Vukmanov-Šimokov
Snježana Luetić Vujić
Miodrag Radojčin
Izabela Crnković
Zoran Veljanović
Joso Poljaković
Mila Mamužić
Marija Horvat
Nataša Vukov
Livia Tričko
Dragan Tovarišić
Nenad Budinčević
Aleksandar Kokeza

Adresa:
Trg cara Jovana Nenada 15/1
24000 Subotica
Telefon/fax: 024/523-505
e-mail: bic@tippnet.co.yu
Tekući račun:
160-143270-73

Štampa:
Čikoš Štampa - Subotica

Distribucija:
“Štampa sistem” Beograd

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine

Kancelarija u Subotici:
Trg cara Jovana Nenada 15/5
24000 Subotica
Telefon/fax: 024/554-881

e-mail: bns.scg@EUnet.yu
web: www.bunjevci.org.yu
Regionalna kancelarija u Somboru:
Staparski put 10
Tel/fax: 025/28-939

ЦИП - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

659.3(=862)

BUNJEVAČKE novine : informativno - političko glasilo / v. d. glavnog i odgovornog urednika Vesna Vidaković. - 1998-2004 ; God. 1, br. 1 (2005)- . - Subotica: NIU Bunjevački informativni centar, 1998-2004 ; 2005 - . - Ilustr. ; 30 cm
Mesečno
ISSN 1451-2505

COBISS.SR-ID 133482759

RIČ UREDNIKA

JUBILEJ

Mnogi nisu verovali ni da ćemo ugledati svetlost dana a mi eto izlazimo po dvanaesti put. Zaokružujemo tako godinu dana informisanja Bunjevaca i ostalih naših čitalaca dobrih namera i zdrave radoznalosti. Eto i svih drugih koji nas čitaju i iz bilo kojih drugih razloga. Ako, samo neka se čita. Oduvek su najnačitaniji bili i najobaveštеniji makar koliko im to znalo teško pasti. Dočekasmo i to da početkom avgusta možemo proslaviti i dan izlaska prvog broja. Sve to, drago nam je da i ovom prilikom možemo istaći, zahvaljujući ponajviše Ministarstvu kulture Republike Srbije i Pokrajinskom sekretarijatu za informacije Izvršnog veća AP Vojvodine.

Moglo bi se reći, lep jubilej za jedno informativno glasilo Bunjevaca. Naravno pod uslovom i da potraje. Jer, ova delatnost u istoriji Bunjevaca baš i nije bila u nekoj milosti pa su često „informativci“ ma koliko velika imena bili, jedva uspevali da spasu živu glavu.

Dakle, informativna delatnost i u Bunjevaca zna biti vrlo opasan posao. Nije da nismo osetili. Dovoljno je pomenuti samo mnogobrojna već dobro poznata nerešena nacionalna pitanja. Na informisanju se to ponajviše prelama. Možemo reći da smo zbog toga mnogima dobro videli zube. Na žalost, od toga nismo mogli izvući niti neku dobru pouku niti pametan zaključak. Jedino, da su mnogima od njih zubi jako truli ako ih u opšte i imaju. Otuda možemo nakon svega samo da konstatujemo čudo od upornosti da se grize do poslednjeg zuba. Pa neka, neka se grize. Otići će tako valda i poslednji truli zub a za njim možda ostati čistiji vazduh.

V. Vidaković

NAKON OSAM GODINA PAUZE U SUBOTICI PONOVO POČELO IZDAVANJE DVOJEZIČNIH ISPRAVA

LIČNE KARTE NA MAĐARSKOM I HRVATSKOM

Tamaš Korhec, pokrajinski sekretar za upravu, propise i nacionalne manjine AP Vojvodine, u četvrtak 15. juna primio je od majora Vojina Kojića u subotičkom MUP-u prvu ličnu kartu napisanu dvojezično, odnosno na srpskom i mađarskom jeziku. Od tada je, nakon pauze od osam godina, ponovo u primeni Zakon Srbije o službenoj upotrebi jezika i pisma iz 1991. i 1992. godine, koji omogućuje nacionalnim manjinama posedovanje dvojezičnih službenih dokumenata u mestima gde je njihov maternji jezik u službenoj upotrebi. To praktično znači da dokumenta na svom maternjem jeziku u Subotici mogu dobiti Mađari i Hrvati, a u Vojvodini još i Česi, Rusini, Slovaci i Rumuni.

Zbog višegodišnjeg odsustva volje da se primeni već postojeći zakon, Korhec je nekoliko puta razgovarao sa ministrima pravosuđa i policije. Dogovori su postignuti, pa se dokumenta na jezicima manjina i zvanično izdaju.

- Ovo je mali korak u izgradnji vladavine prava, jer se posle osam godina ponovo primenjuju odredbe već postojećeg zakona. Ovo pravo u Subotici mogu iskoristiti pre svega Mađari i Hrvati jer je izdavanje ličnih dokumenata vezano za službenu upotrebu jezika manjina - rekao je Korhec.

- Lične karte na jeziku manjina izdaju se samo na lični zahtev, a uz to je potreban i izvod iz matične knjige rođenih takođe izdat na jeziku nacionalne manjine - rekao je Korhec.

Major Vojin Kojić je istakao da će MUP ubuduće svim građanima koji to zatraže izdavati lične karte i druga dokumenta na jezicima manjina. ■

V. I.

Mogu se sačekati dvojezične inteligentne legitimacije

Dr Korhec je pozvao sve građane u Vojvodini koji koriste jezike manjina kao maternji, da ukoliko to žele, iskoriste svoje zakonsko pravo i zatraže dokumenta na svom materenjem jeziku. Međutim, naglasio je i to da će uskoro (početkom iduće godine) početi da se izdaju takozvane inteligentne, odnosno moderne lične karte, tako da građani, ako im nije hitno, mogu i da sačekaju. I te lične karte, čije izdavanje se očekuje da bude po novom Zakonu o ličnim kartama, biće naravno dvojezične.

NIKOLA BABIĆ, PRIDSIDNIK BUNJEVAČKOG NACIONALNOG SAVITA O STATUSU BUNJEVACA U REPUBLICI MAĐARSKOJ

DO JESENI ĆEMO SVE ZNAT

Od kad je osnovan, Bunjevački nacionalni savit se paštri da što više uradi za svoj rod i pomogne Bunjevcima da ostvare svoja prava, ko i druge nacionalne manjine u državi. Od kraja prošle godine je počo i ozbiljnije da radi na uspostvljanju što čvršćih odnosa i sa Bunjevcima u Madžarskoj, pa i taj poso donosi dobre rezultate.

- Saradnja sa braćom iz Madžarske je novi program našeg savita i započet je decembra prošle godine. Redovno održavamo kontakte sa pojedincima i bunjevačkim institucijama koje su se održale i rade na čuvanju bunjevačke kulturne ostavštine - kaže Nikola Babić, pridsidnik Bunjevačkog nacionalnog savita. - Od ovogodišnjeg Velikog prela zajedno radimo na tom da i Bunjevci u Madžarskoj ostvare svoja manjinska prava. Naš pretelj Mijo Mujić je bio taj koji je u kontaktu sa Državnom izbornom komisijom i koji je odradio cio poso kako bi Bunjevci u Madžarskoj po važećem zakonu ostvarili svoje pravo na osnivanje manjinske samouprave. Od 3. juna su započeli skupljanje potpisa i u pridstojeći 60 dana bi ovaj poso morali završit, odnosno prikupit najmanje 1.000 potpisa Bunjevaca kako bi ovaj spisak na vrime pridali Državnoj izbornoj komisiji. Ova komisija triba za 45 dana da proviri jel sve u redu, i kad njim izda rešenje moće osnovat svoju samoupravu i daće na listu manjinski nacionalni zajednica Madžarske i tako steć sva prava ko i drugi. Tu mislim na sve vrste pomoći koje su pridviđene madžarskim zakonima. Onda će i naš poso bit lakši jel ćemo moć da više i bolje radimo na zajedničkom poslu, a to je održanje i razvoj jezika, pisma, književnosti, kulture i tradicije Bunjevaca. ■

J. Poljaković

SAOPŠTENJE ZA JAVNOST NACIONALNOG SAVETA BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

MANJINE I OBRAZOVANJE

Najveći problem u ostvarivanju svoji nacionalni prava imaje nove nacionalne manjine, koje su nastale skorim raspadom države. Drugo, još veći problem od nji imaje male (u smislu brojnosti) nacionalne manjine. Mi bi dodali, i one manjine koje su porid male brojnosti brez matične države, koje nisu pogodne za politička podkusurivanja, i upravo na ostvarivanju njevi prava pokaziva se istinska demokratija jedne države, za razliku od one retoričke!

Tokom 8. i 9. juna u Beogradu je održana regionalna konferencija pod nazivom Manjine i obrazovanje: temelj stabilnih odnosa u regionu. Domaćin i organizator konferencije bila je nevladina organizacija Građanske inicijative, a cili projekat je u okviru dvogodišnjeg programa Manjinska prava u praksi u jugoistočnoj Evropi. Ovaj program je i regionalnog karaktera, jel okuplja pridstavnike iz sedam država, Srbiju, zatim Albaniju, Bugarsku, BiH,

Hrvatsku, Makedoniju, Rumuniju i Kosovo. Program je podržo Fond za otvoreno društvo - Srbija, Fondacija kralja Boduena -Belgija, Fondacija Čarls Stjuart Mot -SAD.

Na konferenciju je u ime BNS-a, ko pridstavnica Bunjevaca, bila poslata mr Suzana Kujundžić – Ostojić.

Razmatrane su zdravo važne i aktuelne teme, iz perspektive prava nacionalni manjina, pravo na obrazovanje na maternjem jeziku, ko i reforme obrazovanja u procesu tranzicije u kojima se nalaze sve države u regionu. Zajednički program za sve ove pomenute zemlje je i projekat Dekada Roma, kojem je posvićena posebna pažnja i analiza dosadašnji iskustava i uspiha.

Konferenciju je otvorijo Slobodan Vuksanović, ministar prosvite i sporta Republike Srbije. U svojem vrlo kratkom izlaganju, istako je kako u našoj zemlji pravo na obrazovanje na svojem maternjem jeziku imaje sve nacionalne manjine. Te da je obezbeđivanje ovi prava za svakog demokratu najlakši poso, a koji on uvik obavlja sam i ne pripušta ga drugima. Jel se nemarnim odnosom prema ovom pitanju uvik mož dogodit da se dobri odnosi u jednoj sridini pokvare, pa čak i zapale, za čije bi smirivanje tribale decenije.

„Nema ozbiljnih problema u našoj prosveti. A one kojih ima, mogu se podeliti na one koje rešavamo u roku od 24 sata, ili nešto veće koje rešavamo u roku nedelju dana“- istako je s ponosom ministar Vuksanović. Izmed ostali poteza ovog Ministarstva, izdvojio je otvaranje Učiteljskog fakulteta na mađarskom jeziku, zatim odobren je uvoz knjiga koje se koriste u nastavi za nacionalne manjine iz njevi matični zemalja.

„Srpsko – mađarski odnosi funkcionišu fantastično, kad je obrazovanje u pitanju. Najbolji primer za to je osnovna škola Sečenji Ištvan iz Subotice, koja je uzor savremenom školstvu“- kazo je ministar. Zato što sve tako dobro funkcioniše nema potribe više ni da se održavaje, bar ne formalno, sastanci koje je ranije imo sa pridstavnicima svi nacionalni manjina svakog poslidnjeg četvrtka u misecu. Sad se ti problemi, ako se digod pojave, rešavaje u hodu. Nadalje, tu je i projekat Dekada Roma, koji isto tako dobro funkcioniše, i ne samo to, već se danas mož divanit i o pozitivnoj diskriminaciji Roma u našem društvu. Posli ovog izlaganja, ministar je napuštio skup radi drugi radni obaveza.

Fabrice de Kerchove, koji je ode bio ko pridstavnik Fondacije kralja Boduena, počo je svoje izlaganje, sa ne baš tako optimističnim tonovima.

Naime, jedna anketa sprovedena među đacima u Srbiji pokazala je da čak 46% nji ne želi da sidi u klupi porid Albanca el Roma. S otim, da dalji spisak nepoželjni nije objavljen, al je jasno da se on tu cigurno ne zaustavlja. Na pitanje, šta je dijalog, najveći broj dice je kazalo da je to kad dvoje ljudi viču jedno na drugo el se svađaje.

„Pojačati međunacionalni dijalog u vrlo ranim godinama, kako bi to kasnije izraslo u zdravo i dobro društvo“- naglasio je gosp. Kerchove. Zatim, u društvu je potribno nametniti pozitivan sistem vridnosti, potaknit toleranciju, brez koje nema ni ulaska u Bolonjski proces i obezbedit pravo manjina na učenje na maternjem jeziku.

Izlaganje Alpara Lošonca, koji je pridstavljo Centar za multikulturalizam, bilo je vrlo objektivno prislikana stvarnost našeg društva, a samim tim i obrazovanja manjina u njemu. Distanca, sumnjičavost, ignorisanje, pridrasude, učenje istorijske imaginacije, slabo zalaganje prosvitni radnika na pomirenju razlika, samo su niki od aspekata koji se dotako gosp. Lošonc.

Nažalost, ovake teme nisu se pritirano elaborirale na konferenciji, u zaminu za to učesnicima je ponuđena pauza za kafu. To je bio lajt motiv, koji se pojavljivo uvik kad se učini da bi diskusija mogla otić u nepoželjnom pravcu.

Kogod od učesnika, postavio je pitanje:“Šta će biti s nama Crnogorcima?“ - nije bilo nikakog odgovora. Očigledno je, da čak ni strani pridstavnici, koji čini se ove nacionalne probleme profesionalno rišavaje kod kuće, nisu u stanju pratit rapidno brz porast država u našem regionu, a samim tim i stvaranje novi nacionalni manjina.

„Obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina u Vojvodini“ bila je tema koju je pridstavila gospođa Danica Stefanović, istakavši kako u ovoj oblasti nema problema. Minimum đaka koji je potriban da bi se organizovala nastava na maternjem jeziku je 10, al prosvita izlazi u susret, pa tako ima slučajova i di ima samo 5 đaka. Te da je potribno, samo donet izjavu zastupnika određene manjine koja oće nastavu u osnovnoj školi i ona počinje. Mada, mali problem jeste to što se kod nas u državi još uvik ne zna tačno ko ta odobravanja mož dat, odnosno pod čijom je to ingerencijom.

Vrlo zanimljivo bilo je izlaganje gospodina Ljubomira Mikića, koji je divanijo o obrazovanju nacionalni manjima u istočnom dilu Hrvatske. Naravno, da je najveći broj problema iz ove oblasti vezan za srpsku nacionalnu manjinu, ko direktna poslidica rata čiji su ožiljci s obadve strane još uvik vidljivi.

No, gosp. Mikić formuliso je dvi vrlo važne stvari. Ko prvo, najveći problem u ostvarivanju svoji nacionalni prava imaje nove nacionalne manjine, koje su nastale skorim raspadom države. Drugo, još veći problem od nji imaje male (u smislu brojnosti) nacionalne manjine. Mi bi dodali, i one manjine koje su porid male brojnosti brez matične države, koje nisu pogodne za politička podkusurivanja, i upravo na ostvarivanju njevi prava pokaziva se istinska demokratija jedne države, za razliku od one retoričke! Izlaganja ostali učesnika pokazala su da je na tom ispitu najveći dio nji palo, uključujući i Srbiju. Slične probleme imaje Vlasi i u Makedoniji i u Albaniji, pa i kod nas.

Cigurno se pitate di su tu Bunjevci u cilom tekstu. Nema ji – ko što nisu bili spomenuti ni jednom ričju na ciloj konferenciji. S jedne strane, naše pravo na obrazovanje na maternjem jeziku je odbijeno i prolongira se iz politički razloga već godinu dana, s druge strane, kako nismo implementirani u nastavu nema nas ni na tom spisku.

Iskreno se nadamo, da ćemo naredne godine i mi moć ravnopravno učestvovat, kako u konferenciji, tako i u uživanju demokratskog prava - obrazovanja na maternjem jeziku. ■

Suzana Kujundžić - Ostojić

SAOPŠTENJE ZA JAVNOST NACIONALNOG SAVETA BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

KONSULTATIVNI SASTANAK

„Kvalitetno obrazovanje pripadnika nacionalnih manjina“

U organizaciji Ministarstva prosvete i sporta Republike Srbije i Misije OEBS-a održano je 29. i 30. maja 2006. godine u Beogradu.

Prvog radnog dana je održan konsultativni radni sastanak državnih institucija koje imaju nadležnosti u oblasti obrazovanja, a to su: Zavod za vrednovanje kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, Zavod za unapređivanje vaspitanja i obrazovanja, Centar za razvoj programa i udžbenika, Centar za strateški razvoj, Ministarstvo prosvete i sporta RS, Sektor za razvoj obrazovanja i međunarodnu prosvetnu saradnju, Odeljenje za strategiju i razvoj obrazovanja, Sektor za predškolsko i osnovno obrazovanje i vaspitanje,Sektor za srednje obrazovanje, Sekretarijat Ministarstva, Odeljenje za normativno-pravne poslove, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Nacionalni prosvetni savet, Odbor za obrazovanje Narodne skupštine Republike Srbije, Pedagoški zavod Vojvodine, Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje i kulturu i Savet Republike Srbije za nacionalne manjine.

Drugog radnog dana je organizovan konsultativni radni sastanak između navedenih državnih institucija i predstavnika Odbora za obrazovanje Nacionalnih saveta nacionalnih manjina kojima je data prilika da predstave svoja iskustva u oblasti obrazovanja, primere dobre prakse i otvorenih pitanja u saradnji sa državnim institucijama u obrazovanju pripadnika nacionalnih manjina.

Ispred Bunjevačkog nacionalnog saveta je istaknuto sledeće:

Između dva svetska rata, tačnije pre 87 godina postojalo je obrazovanje na jeziku Bunjevaca. Od tada do danas ne postoji obrazovanje na maternjem jeziku Bunjevaca.

Danas na teritoriji Srbije živi oko 20.000 Bunjevaca, a na teritoriji Subotice 16.254. Očigledno je da su Bunjevci mali po brojnosti, ali veliki po svojoj kulturi, tradiciji, samosvesti koju žele da sačuvaju i prenesu na pokoljenja koja dolaze.

Bunjevci su lojalni državljani Republike Srbije. Trudimo se da budemo u dobrim odnosima sa većinskim narodom i ostalim nacionalnim zajednicama.

Predstavnici BNS su aktivni učesnici svih seminara koji su u organizaciji Pedagoškog zavoda Vojvodine, Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje i Ministarstva prosvete i sporta RS, što je veoma pozitivno za Bunjevce.

U junu 2004. smo ostvarili pravo na izradu Nastavnog plana i programa za izborni predmet „Maternji jezik sa elementima nacionalne kulture“ za 1. i 2. razred, a potom za 3. i 4. razred 31.januara 2005. Pokrajinski sekretar za obrazovanje je izdao Pravilnik za naš izborni predmet, 18.II 2005.

Nastavni plan i program „Bunjevački jezik sa elementima nacionalne kulture“ je stavljen van snage bez obrazloženja.

BNS je više puta upozorio na štetnost ovakve odluke pokrajinskog sekretara za obrazovanje i ponovo zatražio pomoć svih relevantnih institucija kao i misije OEBS-a, ali odgovori sporo stižu, a postoje obećanja da će se nešto učiniti po tom pitanju.

Ministarstvo prosvete i sporta RS je pokazalo spremnost za saradnju i razumevanje za naš problem.

Na osnovu Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina i na osnovu Povelje o ljudskim i manjinskim pravima i Bunjevci imaju zakonsko pravo da neguju svoj jezik putem izbornog predmeta ali u praksi se to pravo ne ostvaruje uz argumentaciju da je to nekakvo „političko pitanje“.

Ujedno tu je prisutno i kršenje Konvencije o dečijim pravima koja posebnim članom naglašava da svako dete ima pravo na izražavanje svog nacionalnog identiteta i pravo na maternji jezik.

Deca, pripadnici bunjevačke zajednice školuju se na srpskom jeziku i nisu im data prava da neguju svoje jezičko i kulturno nasleđe ni u okviru izbornog predmeta što predstavlja jedini zahtev bunjevačke zajednice, a koji se odnosi na obrazovanje.

Istaknuto je da ne tražimo obrazovanje na svom maternjem jeziku, nego samo tražimo da nam se da pravo negovanja jezičke i nacionalne kulture putem izborne nastave u obimu od 72 časa godišnje.

Za predstavnike bunjevačke zajednice je veoma zabrinjavajuće što u eri ukupne demokratizacije zemalja u tranziciji deca, pripadnici bunjevačke zajednice još uvek čekaju u redu za ostvarenje svojih prava da bi dostigli nivo ostalih nacionalnih zajednica.

Odbor za obrazovanje BNS broji devet članova. Radimo na pripremama koje se odnose na uspešnu realizaciju našeg izbornog predmeta da kada dođe do uvođenja u nastavu da bismo bili potpuno spremni.

Strpljivo čekamo još jedan septembar i nadamo se da ćemo konačno zauzeti mesto u obrazovanju koje nam po Zakonu pripada. U tom čekanju očekujemo pomoć i razumevanje svih institucija prisutnih na ovom konsultativnom radnom sastanku.

Predstavnici nadležnih institucija su se saglasili da postoji potencijalno rešenje za Bunjevce, a to je da se pokrene inicijativa za definisanje novog nastavnog predmeta kojim bi se razvijala kultura i nacionalni identitet. ■

Mirjana Savanov
Predsednica Odbora
za obrazovanje u BNS

Piše: Nevenka Bašić Palković

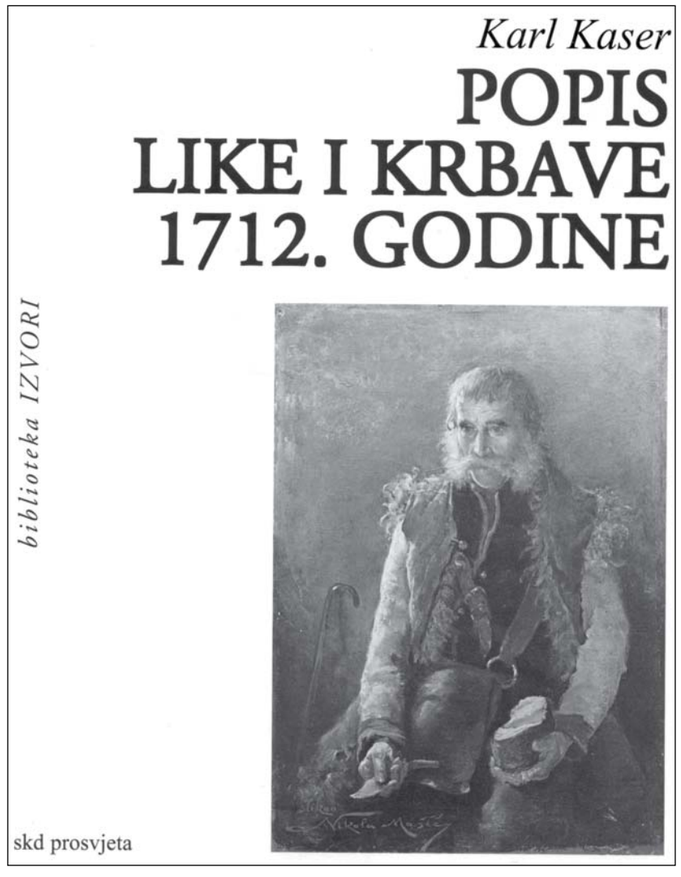
IZ PROŠLOSTI BUNJEVACA

NEMAC SAČUVAO DOKUMENT O BUNJEVCIMA

Između dva svitska rata u Subotici je živio i stvarao jedan značajan istoričar i kulturni istoričar, pisac brojni članaka i rasprava. Bio je to profesor Pravnog fakulteta u Subotici, dr Aleksa Ivić (1881-1948), autor više knjiga arhivske građe o srpskim i jugoslovenskim književnim i kulturnim radnicima, kao i članaka o Bunjevcima.

Vrlo je zanimljivo da su knjige dr Alekse Ivića štampane upravo u subotičkoj Gradskoj štampariji u periodu od 1923. do 1939. godine, a izašle su u izdanju Srpske kraljevske akademije, Matice srpske ili **Književnog severa**. Od ti naslova izdvajam najvažnije: Migracije Srba u Hrvatskoj tokom XVI, XVII i XVIII stoleća, 1923. godine, Četristogodišnjica osnivanja grada Subotice, izdata 1925, Arhivska građa o srpskim književnim i kulturnim radnicima 1740-1880, štampana u Subotici 1926. godine, a ostale tri u Beogradu, Migracije Srba u Slavoniju tokom 16, 17. i 18. stoleća - **Srpski etnografski zbornik**, knj. 36 iz 1926. godine, Istorija Srba u Vojvodini od najstarijih vremena do osnivanja potisko-pomoriške granice (1703), knjige Matice srpske, br. 50, kao i Spisi bečkih arhiva o Prvom srpskom ustanku, knjige III, IV i V od 1937-1939. štampane u Subotici.

U posebnom izdanju časopisa **Književni sever O Bunjevcima**, štampanom 1927. u Gradskoj štampariji u Subotici, pod uredništvom Milivoja V. Kneževića, objavljen je članak Alekse Ivića: Iz prošlosti Bunjevaca. U njemu on piše o seobi Bunjevaca sa bosansko-dalmatinske granice u krajove od Baje do Sombora, Subotice i Segedina, u 17. viku pod vođstvom franjevaca i iznosi podatak da su već od 1. decembra 1687. vođeni crkveni protokoli o bunjevačkim stanovnicima u Subotici.

Dr Aleksa Ivić navodi da se Bunjevci u najstarijoj literaturi najčešće nazivaje katoličkim Srbima, a tek kasnije Dalmatincima i Bunjevcima. Oni zajedno sa Srbima služe kao austrijski graničari i uzimaje učešće u svim austrijskim ratovima sve do razvojačenja Subotice 1743. g. Bunjevci tako potpadaje pod županijsku vlast i 1777. godine traže od gradskog senata da se sagradi posebna škula za bunjevačku dicu. Od 1779. kad Subotica postaje slobodni kraljevski grad, službeni jezik gradskog magistrata je latinski, ali se mnogi dokumenti pišu čistim narodnim jezikom i sačuvani su. Međutim od sridine XIX v. državne vlasti naturaje mađarske učitelje bunjevačkoj dici i nedaje im škule na maternjem jeziku sve do proglašenja Vojvodine srpske. Tek onda se osnivaje bunjevačke osnovne škule. A. Ivić detaljno razmatra čvrste veze između Bunjevaca i Srba kroz zajedničku istoriju, borbu i kulturu. On ističe pomoć i saradnju Srba u izdavaštvu i novinstvu kod Bunjevaca od osnivanja prvi listova do štampanja najstariji knjiga i kalendara, osnivanja Pučke kasine, gostovanja Srpskog narodnog pozorišta i najzad učešća u stvaranju zajedničke države priko srpsko-bunjevački narodni veća 1918. godine.

Drugi članak Alekse Ivića u ovoj knjigi nosi naslov: Kako su govorili i pisali Bunjevci u XVIII veku – u kome on navodi da u subotičkom Gradskom arhivu ima puno spisa iz 18. vika na našem jeziku, a sve su to podnesci naši građana gradskom magistratu po raznim osnovama ili testamenti. U prilogu se nalaze doslovno prepisana tri dokumenta na narodnom jeziku (bunjevačka ikavica), ali starim pravopisom i često mađarskim slovima (gy, ch, cz, ny itd.) Svi dokumenti su iz 18. vika – što mi je dalo za pravo da ukratko prikažem još jedno savremeno izdanje koje obrađuje tematiku iz prošlosti Bunjevaca u XVIII viku.

Knjiga Karla Kasera: Popis Like i Krbave 1712. godine ima podnaslov – obitelj, zemljišni posjed i etničnost u jugozapadnoj Hrvatskoj, a izašla je u izdanju Srpskog kulturnog društva «Prosvjeta» u Zagrebu, 2003. godine.

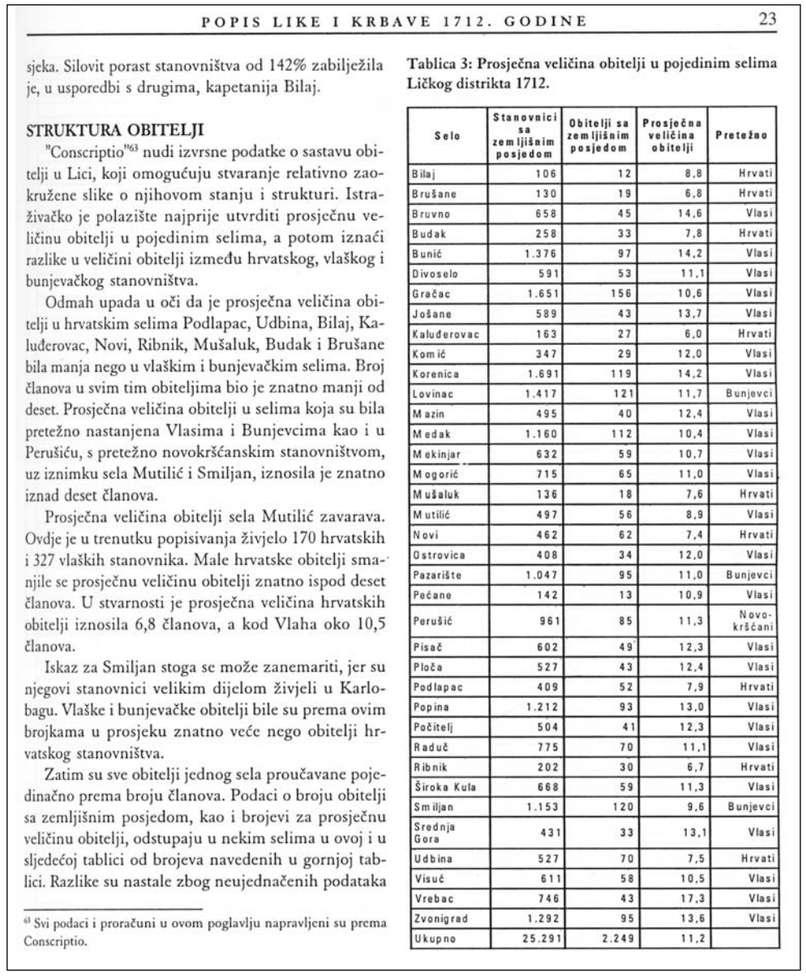
U ovoj izvrsnoj knjigi dat je prvi zvaničan POPIS ljudi i poseda u Vojnoj krajini Like i Krbave iz 1712. godine koji je jedini u potpunosti sačuvan u Gracu, a ovde je objavljen prvi put u celosti. Popis (Conscriptio) sadrži: ime sela, religiju i etnički sastav sela, kao i ime kućnog starešine, posed zemlje, imena i starost muški članova porodice iznad 16 godina, sposobni za vojsku, maloletni i na kraju ženski članovi porodice.

Prema ričima samog autora Karla Kasera, koji je ove dokumente sam rukom prepisao u arhivu Graca, ovaj popis pridstavlja najstariju «bazu podataka» koja je 1712. godine obuhvatila 2485 domaćinstava i 27.908 osoba u 38 sela Like i Krbave. Postojale su četiri skupine stanovništva koje navodi Karl Kaser u drugom poglavlju knjige: Novokršćani (pokršteni Muslimani), Hrvati, Bunjevci i Vlasi. Za Bunjevce se kaže da se u izvorima navode kao «Valachi Catolici» za razliku od Vlaha pravoslavne vere koji su u to vrime bili najbrojniji u Liki. Autor u fusnoti kaže da problem porekla i etničke pripadnosti Bunjevaca još uvek nije na zadovoljavajući način rešeno, ali ji jasno razdvaja od Hrvata i Vlaha po osobinama, brojnosti familija i putevima seoba u te krajeve i dalje. U tabeli br. 3 u kojoj daje prosečnu veličinu porodica u selima Ličkog distrikta 1712. godine, pisac navodi tri velika sela nastanjena Bunjevcima: Lovinac sa 1.417 stanovnika i prosečnom veličinom familije od 11,7; Pazarište sa 1.047 ljudi i familijom od 11 članova i selo Smiljan sa 1.153 Bunjevca, odnosno 120 familija sa prosečno 9,6 dice. U ostalim selima živili su uglavnom Vlasi, Hrvati i malo Novokršćana, a najbrojnije su bile vlaške bunjevačke familije, dok su hrvatske bile najmanje, znatno manje ispod 10 članova.

Popis je zapisan na više jezika (nemački, italijanski, ikavski- narodni jezik), na različitom papiru i formi i izgleda ovako:

«Jure Gabrich ima zemlie pod kuchiom uza 9, u Dunieuchu 18, u Malom zitniku 9, u Velikom zitniku 5, u Brizah 6, u Vaganczu i kod metle 5; On od 60 let, sin Jakou 30, Gerga i Marko blizanchi 17, mala 2 (sina), zenskoga 5»...

Karl Kaser u fusnotama ovog svog značajnog uvoda i pridgovora Popisu, navodi i knjigu Alekse Ivića: Migracije Srba u Hrvatsku tokom 16, 17. i 18 stoleća, izdatu u Subotici 1926. godine, kao i brojne izvore i literaturu vezanu za Vojnu krajinu, Liku i Krbavu. Kaser je koristio i neobjavljene izvore iz bečkog Ratnog arhiva, Štajerskog zemaljskog arhiva u Gracu i Hrvatskog državnog arhiva, ali najvažniji podatak je da je on 2.000 stranica rukom prepisao u Gracu i sad su one prvi put objavljene u celini, u izdanju Srpskog kulturnog društva «Prosvjeta» u Zagrebu. ■

POPIS LIKE I KRBAVE 1712. GODINE 23

sjeka. Silovit porast stanovništva od 142% zabilježila je, u usporedbi s drugima, kapetanija Bilaj.

STRUKTURA OBITELJI

"Conscriptio"[63] nudi izvrsne podatke o sastavu obitelji u Lici, koji omogućuju stvaranje relativno zaokružene slike o njihovom stanju i strukturi. Istraživačko je polazište najprije utvrditi prosječnu veličinu obitelji u pojedinim selima, a potom iznaći razlike u veličini obitelji između hrvatskog, vlaškog i bunjevačkog stanovništva.

Odmah upada u oči da je prosječna veličina obitelji u hrvatskim selima Podlapac, Udbina, Bilaj, Kaluđerovac, Novi, Ribnik, Mušaluk, Budak i Brušane bila manja nego u vlaškim i bunjevačkim selima. Broj članova u svim tim obiteljima bio je znatno manji od deset. Prosječna veličina obitelji u selima koja su bila pretežno nastanjena Vlasima i Bunjevcima kao i u Perušiću, s pretežno novokršćanskim stanovništvom, uz iznimku sela Mutilić i Smiljan, iznosila je znatno iznad deset članova.

Prosječna veličina obitelji sela Mutilić zavarava. Ovdje je u trenutku popisivanja živjelo 170 hrvatskih i 327 vlaških stanovnika. Male hrvatske obitelji smanjile se prosječnu veličinu obitelji znatno ispod deset članova. U stvarnosti je prosječna veličina hrvatskih obitelji iznosila 6,8 članova, a kod Vlaha oko 10,5 članova.

Iskaz za Smiljan stoga se može zanemariti, jer su njegovi stanovnici velikim dijelom živjeli u Karlobagu. Vlaške i bunjevačke obitelji bile su prema ovim brojkama u prosjeku znatno veće nego obitelji hrvatskog stanovništva.

Zatim su sve obitelji jednog sela proučavane pojedinačno prema broju članova. Podaci o broju obitelji sa zemljišnim posjedom, kao i brojevi za prosječnu veličinu obitelji, odstupaju u nekim selima u ovoj i u sljedećoj tablici od brojeva navedenih u gornjoj tablici. Razlike su nastale zbog neujednačenih podataka

[63] Svi podaci i proračuni u ovom poglavlju napravljeni su prema Conscriptio.

Tablica 3: Prosječna veličina obitelji u pojedinim selima Ličkog distrikta 1712.

Selo	Stanovnici sa zemljišnim posjedom	Obitelji sa zemljišnim posjedom	Prosječna veličina obitelji	Pretežno
Bilaj	106	12	8,8	Hrvati
Brušane	130	19	6,8	Hrvati
Bruvno	658	45	14,6	Vlasi
Budak	258	33	7,8	Hrvati
Bunić	1.376	97	14,2	Vlasi
Divoselo	591	53	11,1	Vlasi
Gračac	1.651	156	10,6	Vlasi
Jošane	589	43	13,7	Vlasi
Kaluđerovac	163	27	6,0	Hrvati
Komić	347	29	12,0	Vlasi
Korenica	1.691	119	14,2	Vlasi
Lovinac	1.417	121	11,7	Bunjevci
Mazin	495	40	12,4	Vlasi
Medak	1.160	112	10,4	Vlasi
Mekinjar	632	59	10,7	Vlasi
Mogorić	715	65	11,0	Vlasi
Mušaluk	136	18	7,6	Hrvati
Mutilić	497	56	8,9	Vlasi
Novi	462	62	7,4	Hrvati
Ostrovica	408	34	12,0	Vlasi
Pazarište	1.047	95	11,0	Bunjevci
Pećane	142	13	10,9	Vlasi
Perušić	961	85	11,3	Novokršćani
Pisač	602	49	12,3	Vlasi
Ploča	527	43	12,4	Vlasi
Podlapac	409	52	7,9	Hrvati
Popina	1.212	93	13,0	Vlasi
Počitelj	504	41	12,3	Vlasi
Raduč	775	70	11,1	Vlasi
Ribnik	202	30	6,7	Hrvati
Široka Kula	668	59	11,3	Vlasi
Smiljan	1.153	120	9,6	Bunjevci
Srednja Gora	431	33	13,1	Vlasi
Udbina	527	70	7,5	Hrvati
Visuć	611	58	10,5	Vlasi
Vrebac	746	43	17,3	Vlasi
Zvonigrad	1.292	95	13,6	Vlasi
Ukupno	25.291	2.249	11,2	

NA MESTU GDE SE SUSREĆU PIVOPIJE I RAKIJAŠI STOLEĆIMA JE ODOLEVALO CARSTVO VINOPIJA

ŠTO BI PIJANCI TRAŽILI OD KRČMARA TO BI KRČMARI OD GRADSKIH OTACA - VERESIJU

Da li su subotički ljubitelji dobre kapljice mogli da izađu na kraj sa sve brojnijim varoškim inspekcijama tokom XVIII stoleća? Kako su prolazili oni koji su bili uhvaćeni u nedozvoljenim radnjama pečenja ili uživanja u rajskim tekućinama? Ništa nije kao što je nekad bilo.

Danas se može sa sigurnošću tvrditi da je sredinom osamnaestog stoleća Magistrat varoši Subotice u ataru koje je bilo njegovo vlasništvo razvio široku lepezu delovanja i sticanja prihoda koji su doprinosili da varoš otplaćuje svoja zaduženja prema Bečkom dvoru i ugarskoj komori ali i ekonomski jača i napreduje na polzu svojih varošana. A da li je baš sve teklo kako to narod kaže kao po loju ili je bilo i teških dana, te se posezalo za paragrafe, žandare, pa i batinjanje podanika a sve u cilju poštovanja zakona, reda i mira, pokušali smo da saznamo u starim spisima koji govore o tim danima, to jest u protokolima Magistrata Svete Marije odnosno Marijatereziopola koji su se, pod budnim okom varoških senatora i drugih funkcionera redovno vodili na latinskom jeziku (službeni jezik austrijskog carstva) na svakoj sednici i za svako pitanje koje je bilo na redu. Baška što niko od dvanaestorice senatora plus prvi senator, s obzirom da su sredinom XVIII stoleća svi od reda bili Bunjevci, nije znao ni reč latinskog, kao i niko od njihovih šezdesetak drugih varoških službenika, takođe Bunjevaca, uz osamnaest mesta koja su trebala biti popunjena Srbima ostala su neko vreme upražnjena, pa je pisar koji je vodio zapisnike Magistrata dolazio čak iz Segedina, ali o tome neki drugi put. Ovoga puta suočavamo se sa tekućim pitanjima, odnosno pratimo puteve piva, vina, rakije koji su se ukrštali na prašnjavim raskrsnicama panonske ravnice i ulivali se u grla uvek žednih žitelja Subotice.

Pivo, Vino, Rakija, prvi put

Sama varoš smeštena je na blagoj uzvišici, nekako na sredokraći puteva između velikih reka - Dunava i Tise, u okruženju značajnih vojnih, privrednih i kulturnih centara (Segedina, Sombora, Baje, Temišvara, Novog Sada) ali i na važnoj putanji carigradskog druma koji je povezivao Evropu i Aziju. Ali u isto vreme i na mestu gde se susreću, spajaju i prožimaju civilizacije raznih naroda. Takođe i mestu gde se susreću običaji spravljanja i uživanja u alkoholnim tekućinama koja se nazivaju pivo, vino i rakija.

I dok je u zapadnoevropskom mentalitetu da se sa pivom započinje svako svečarenje, zaključivanje posla ili pak svakodnevnica, u istočnoevropskom se to radi sa rakijom. Što običnom, onom mekom ili prepečenicom, dakle onom ljutom. No, narod u Bačkoj (bez obzira na veru i naciju), odnosno šira regija (Srem, Baranja, Banat) u kojoj se nalazila i malena varoš Subotica bila je nešto između, pa i nešto što se razlikovalo od toga. Dakle, tu, baš tu, na susretanju dveju civilizacija, barem što se tiče trošenja pića, ugnjezdio se jedan od specifičnih vinopijskih regiona, što bi značilo da se od doba kada je u njemu stolovao car - Jovan Nenad Crni sa svojim najbližim saradnicima Subotom Vrlićem i Fabijanom Literatom ili kroz njega prolazio moćni Fridrih Barbarosa sa svojim sjajnim nemačkim oklopnicima i ljutim ratnicima ka Svetoj zemlji ili srpski kralj Dragutin išao u prošnju mađarske princeze, ili dok je na obali Palićkog jezera boravila austrijska armada i u njegovoj bistrini svoj lik ogledao njen glavnokomandujući - princ Eugen Savojski, pa do skorijih vremena krepilo se telo, nadahnjivala duša i nazdravljalo svemu u svačemu uglavnom vinima - što belim što crnim.

Još i dan-danas u ponekim krčmama na obodu grada postoji priča koja je išla od uha do uha i koja se prepričavala sa pokoljenja na pokoljenje (mada ovo nije sasvim proveren podatak, te ga nauka nije verifikovala, za sada) da se voda koristila samo za umivanje, i da se kod odraslih muškaraca, sa gnušanjem gledalo na svakog ko je drugačije postupao.

Pivo, Vino, Rakija, drugi put

Ako se pođe od neosporne tvrdnje, da nije bilo, ili gotovo da nije bilo varošana u XIX stoleću, a da nije posedovao vinograd, barem kada je prosek u pitanju, i da je taj prosek iznosio jedan katastarski jutar (1600 kv. hvati), što je u odnosu na okolna mesta i gradove mnogo veća. I da po tom istom proseku na svakog stanovnika u Subotici dolazilo je po dva akova vina (1 akov iznosio je 54,3 litara), i da je svakako ovde reč o onim prijavljenim ili

uteranim podacima, onda je potpuno jasno da je u venama Subotičana neprestano tekla ista količina vina i krvi. Pogotovo ako se zna da je najuobičajnija narudžbina bila piće na metar ili na sat. Dakle, krčmar je naplaćivao utvrđen novčani iznos bez obzira koliko bi naručioci, gosti, bratija, bećari itd., popili iz posluženih bokala za sat vremena. A da je ovaj podatak bio u pameti i senatorima i varoškim činovnicima sa početka ove priče govori niz događaja koje ćemo navesti. Zapravo navešćemo samo one najzanimljivije, jer za sve koji su se dogodili ne bi nam bile dovoljne ni cele novine (i to u godišnjem obimu). Pa da krenemo sa opisima:

Najstarija plemićka povelja koja se čuva u Istorijskom arhivu u Subotici pripadala je plemićkoj porodici Senci (Istorijski arhiv u Subotici, F: 164. Zbirka diploma, br. 1/1658). Ispisana je na štavljenoj psećoj koži. Dobijena je davne 1658. godine, a u varošku kuću stigla je plenidbom inventara u jednoj subotičkoj krčmi. Međutim, do nas nije došao podatak da li je neko od potomaka ove plemićke porodice dao kao zalog kafanskog duga porodičnu povelju, to ostaje još uvek tajna subotičkih krčmi. Ali, za visprene varoške birokrate nije bila tajna dnevna i mesečna potrošnja vina i rakije u Gradu. Te su stoga, da bi napunili varošku kasu oktobra 1752. godine, na sednici Magistrata odlučili da povećaju prodajnu cenu vina i rakije, i u isto vreme je povećan porez na promet vina. Međutim, kao da ova mera u vezi poreza nije bila baš najbolje shvaćena, pa se krčmarima početkom januara 1753. godine, odredio obavezni iznos obračuna vina i rakije. (F:261. Magistrat. P. 353/1753)

Mija pijanac, vešt kockar, žandarska muka a kako piše na poleđini fotografije i dalji rođak čuvene porodice Manojlović.

Pa i pored tih mera varoškog Magistrata, vlasnici i zakupci krčmi u Subotici dovijali su se na razne načine, ne bi li izbegli stroge varoške propise o točenju rakije, vina, piva, ili pak kafe (jer trebalo se i trezniti da bi se opet nastavilo piti). Krčmari su to obično radili (po statistici devetoro njih od deset), što zbog ličnog ugleda među klijentelom, što zbog same prirode svog posla, da se vlast namagarči i naposletku zbog iskonskog motiva vlasnika krčmi - sticanje što veće gomile para. Stoga su varoške birokrate, ne bi li stale na put krčmarima i njihovim nastojanjima da se doskoči vlastima, sve češće vršili premeravanje zemlje, odnosno vinograda (koji su spadali u oporezivanje zemlje druge klase) pa preračunavali koliko je moguć prinos grožđa i vina, te revnosno izdavali priznanice na kojima su naznačene usluge i cene pića. Takav je bio slučaj i kada je u Suboticu poslat od strane Ugarske komore sa sedištem u Bratislavi Mihalj Irmenji (1782-1788) u svojstvu prvog od ukupno četiri kraljevska komesara koji su bili slati na upravu, a radi izviđanja i donošenja odluka po raznim predmetima te dovođenja u red administracije i stanovništva o čemu svedoče spisi u Istorijskom arhivu u Subotici, Fond br. 05. Kraljevski komesar Mihalj Irmenji, br. predmeta 9. 20. Comiss/1787.

Pivo, Vino, Rakija, treći put

Pored propisa krčmarima su stalno bili za petama i varoški inspektori. Odvažnijim i smelijim rizikom smešila se veća zarada, pa je pomisao na nju često nagonila krčmare na kršenje propisa. Pa tako, od kako je sveta i veka, u nadmudrivanju večitih suparnika, trgovaca i inspektora, događalo se ponekad da stradaju neka treća lica. Tako su 1775. godine Jovan Janković, Franc i Josip Rodl kupili bure vina koje su u nedelju preneli kolima i smestili u svoj podrum, u zgradi gde su držali u zakup mesare. U toj radnji primetila ih je varoška inspekcija. Pošto nedeljom, po gradskom statutu, nije bilo dozvoljeno da se upregnu konji i vrši prevoz, Magistrat im je izrekao novčanu kaznu od jednog zlatnika (IASu, F: 261. Magistrat povlašćene kraljevsko-komorske varoši Sent Marije 1743-1779. Spis 4/1775). U nedozvoljenim radnjama u vezi alkohola, odnosno ilegalnom točenju vina i rakije uhvaćeni su i kažnjeni tokom 1753. godine sledeći Subotičani: Stefan Vidnjanski, zatim, Pana, žena Jovana Doskoča, zatim žena Jovana Betlebana, Nikola Proja, te Đerđ Nađ koji je bećarima ilegalno točio veću količinu vina (F:261. Magistrat. P. 378, 379, 380/1753). Osim ovih trgovaca alkoholom uhvaćena je i jedna njihova redovna mušterija koja se nije baš isticala primernim vladanjem. Stoga ju je Magistrat kaznio kao hroničnog alkoholičara sa pedeset batina (F:261. Magistrat, p, 388/1753). Pijanac je ubeležen pod imenom Ante Alajbegović.

Rasprodato!

No šta reći posle svih ovih minulih stoleća. Danas, na mestu gde se susreću civilizacije i gde se sreću pivopije i rakijaši, odavno ne vlada vino niti je ovde carstvo vinopija. Doduše, odavno potisnuti i raskrčeni vinogradi se polako obnavljaju, ali je to daleko od onog što je nekada bilo i o čemu se do skoro pripovedalo na pudarskim poselima ili u krčmama na obodima grada. Vino u rinfuzi (i ne retko sumnjivog i lošeg kvaliteta) stiže cisternama iz Makedonije, Bugarske, Rumunije pa se prepakuje, presipa u flaše sa domaćom etiketom. Važno je pakovanje, forma, ambalaža. Šarene etikete i blještave reklame. Sve je u izgledu. O starim autohtonim sortama vina ni reči. Ili gotovo ni reči.

Naravno ništa nije kao što je nekad bilo, pa i u krčmama osim vina manje je i tamburaša. Njihovo mesto zauzeli su neki nama strani, a da ne kažemo obojeni elementi: troduplo V (Vinjak, Vodka, Viski), te braća: Ginis, Tuborg, Budvajzer, Stela artois, Beks, i jedinac: malo gorko a slatko - Pelinkovac. Pa ko preživi pričaće.

Živeli!

Zo. Ve.

SUBOTIČKE PRIČE

ROGATI IZ «ROGINE BARE»

Zabeležio: Miodrag Radojčin

Iz subotičke prošlosti sačuvano je malo narodnih predanja koja ilustruju verovanja i povezanost naših predaka sa dalekim, mitskim vremenima, a za dva od njih možemo zahvaliti Stevanu Korponaiću-Baći, legendarnom golmanu «Bačke», i Lajči Anišiću, narodnom pripovedaču i istoričaru-amateru.

Nema sumnje da su Subotičani u prošlosti negovali bogatu usmenu tradiciju, ali kako je vreme prolazilo i nametalo nova, «modernija» shvatanja, stari umirali a mladi zaboravljali njihove divane, većina tog blaga, ostajući nezabeležena, izgubila se u nepovrat.

Voda je, zna se, mitski element, i sile koje njome upravljaju imale su svoje zakone i pravila ponašanja kojima ih je, naročitim postupcima, trebalo umilostiviti. Možda se danas tako ne čini, ali Subotica je bila «grad na vodi», isprsecana vodotokovima i barama. Bitka da se dobije suvo zemljište trajala je vekovima. Poslednji ostaci potoka koji je nekada tekao od Kelebijskog jezera do Dudove šume preko Štrosmajerove ulice i Mlake prema Paliću, uništeni su početkom 60-tih godina prošlog veka izgradnjom Radijalnog puta.

Na mestu gde je nekada bio most preko vode danas je kip svetog Ivana Nepomuka, zaštitnika brodara (između bivšeg «Borova» i bivše poslastičarnice «Triglav»), i to nimalo slučajno, jer ispod njega je zazidan jedan ogroman kanal-tunel. Ovaj kanal vodi od sadašnje gradske kuće i toliki je da čovek može uspravljen hodati. A kuda je vodio ? – ko zna. U svakom slučaju, negde prema Sinagogi i Radijalcu.

A u blizini, samo takoreći nekoliko koraka dalje, nekada je bilo Sveto trojstvo, kojeg se stariji Subotičani još sećaju pre nego što je premešteno iza Velike crkve, gde čeka da se neko seti da ga vrati tamo gde mu je mesto. Ali, to je već neka druga priča.

Šta povezuje Sveto trojstvo i priču o subotičkim vodama u tim davnim vremenima?

Rogina bara na karti Subotice 1823. godine

Tri pole slanine

Po onome što je ovom novinaru početkom 90-tih ispričao Stevan Korponaić-Baćo, nezaboravni golman «Bačke», dogodilo se to da je na mestu gde je posle postavljeno Sveto trojstvo izbila voda koja se nikako nije mogla zaustaviti. Da li je to bio neki prirodni izvor, arteški bunar, teško je tvrditi, ali po Baćinom kazivanju, grad se našao u velikoj nevolji, pa se pribeglo radnji koja je konačno zaustavila vodu. U nju su, navodno, bačene «tri pole slanine» - i plavljenje je prestalo, voda se vratila u zemlju, a na tom mestu podignuto Sveto trojstvo, da bi Suboticu u budućnosti zaštitilo od sličnih nezgoda! Ono što je zanimljivo jeste da je Trojstvo tada bilo podignuto na sedam stepenica, ali su one u međuvremenu nestale.

Zašto slanina u vodu? Ova veza zaslužuje ispitivanje stručnjaka, ali priča Stevana Korponaića nije bez osnova, jer se sličan postupak kao magijska radnja i način udovoljavanja silama podzemnog sveta mrtvih (slanina je htonski element i simboliše prinošenje žrtve), pominje i u drugim mitologijama, mada je ritual prastari i prava retkost, pa je utoliko lepše znati da su ga i Subotičani nekada praktikovali.

Da li zbog toga što je Sveto trojstvo uklonjeno, ili je izgradnja puteva i savremene kanalizacije potpuno poremetila logiku podzemnih voda, tek od tada mnogi podrumi su poplavljeni, a u nekoliko navrata i podrum ispod «Borova» našao se pod vodom.

Smrt vreba u vodi!

Tamo gde je danas Lenjinov park, do Korzoa, pa do Palićkog puta i Zmaj-Jovine ulice na drugu stranu, prostirala se ogromna Rogina bara, koju su Subotičani bar vek i po nastojali da isuše, ali im je to teško polazilo za rukom! Uspeli su tek negde krajem 19. veka, a onda je još ostalo zabeleženo da su, proslavljajući sto godina od sticanja statusa slobodnog kraljevskog grada, 1879. godine, na Roginoj bari ispekli vola i napravili narodno veselje.

Otkuda Roginoj bari to ime, i da nije možda reč o nekom «Roki», pa se «k», pretvorilo u «g»? Po pričanju, sada već takođe preminulog Lajče Anišića, veštog konstruktora i modelara, istoričara-amatera i čoveka sa divnom osobinom narodnog pripovedača, stari su baru nazvali «Rogina», jer je u njoj prebivao «Roga», «rogati», odnosno đavo, koji je kupače, naročito decu, vukao na dno i davio. Zato su, govorio je Lajčo, roditelji, da bi odgovorili od kupanja decu na ovom mestu, izmislili «rogu» da ih zaplaše, pa je tako ostala «Rogina bara».

U knjizi «Moj grad u davnini – Subotica», Blaško Hajduk Vojnić citira jedan zapis iz 1880. godine pod naslovom «Bunjevačko-šokački narod i Subotica», u kojem se pominju ritovi i mlake:

«A ono drugo biše sve ritovi i mlake, koje su cilo ovo misto gdi je sad Subotica grad izprištrikale. Tako zna se, kako je već od prilike kaštel bio tamo gdi je sadašnja fratarska crkva, da su ga skoro sa sviju strana mlake obkoljavale. Sa sunca-istoka bijaše mlaka, koja se sad zove «Rogina bara», i dohvataše čak do velike «mlake kerske»; sa sunca-zapada bijaše sadašnja «Jašibara» koja se čak do «Nađrita» počimala, te upravo priko pijace sadašnje, tekući pod Sentom s Roginom barom se sastajala i u veliku «Kersku mlaku» uticala.

Bijaše još jedna mlaka. Ta je imala vrilo od Vučidola (na bajmačkoj kapiji), te odtud se vijugajući između sadašnjeg «Dulić-brda» i «Jurić-brda» takođe se salivaše kod kerskog svetog Ivana u «Kersku veliku mlaku». Te tri mlake, Rogina, Jašibarska i Vučidolska sastajuć se u Kerskoj velikoj mlaki, uticaše kroz dolinu između Sente i Kera izpod «Gabrić-ćuprije» u «mali»ponda tekar u «velik Palić».

Ono što na kraju treba reći jeste da magistar Lajoš Hovanj, danas najbolji poznavalac subotičkih voda i tokova, smatra da Rogina bara po svojim karakteristikama uopšte nije bila bara, već malo jezero! Možda je to bio jedan razlog što je tako teško isušena, a u prošlosti predstavljala opasnost za kupače, sa «nečastivim» koji vreba na dnu!? ■

PESNIKINJA ANA IRMEŠ NI U SEDAMDESET SEDMOJ GODINI NE PRESTAJE DA NIŽE STIHOVE

TRAG ŽIVOTA U RIMI

Poeziju voli svako, samo neće da prizna. Verujem u to jer se sa njom rađamo. Dok nas majke ljuljaju u kolevci one pevuše, ne znam majku koja to ne čini na ovaj ili onaj način. I već je tada u nas ušla poezija – tvrdi Ana Irmeš.

Sneg nestaje, s njim se gubi
Otisak koraka mog,
Zato želim još jedan sneg,
Da ostavim trag iz života svog.

Ovo su za pesnikinju Anu Irmeš njeni najdraži stihovi. Ona ni u sedamdeset sedmoj godini ne prestaje da stvara poeziju, ali setnu. Kaže da baš takva priliči njenim godinama. Godinama možda, ali vedrini i radosti kojom ona zrači odgovarali bi i neki veseliji stihovi, jer u njoj je još uvek mlad i nezaustavljiv duh koji se ne da sakriti čak ni iza bora koje su godine ispisale na njenom licu.

-Mnogi kažu da ne vole poeziju. Ne verujem im, jer sa njom se rađamo. Dok nas majke ljuljaju u kolevci, one pevuše, ne znam majku koja to ne čini na ovaj ili onaj način. I već je tada u nas ušla poezija. Vrlo je bitno voleti stihove i rime. U njima svako može da se pronađe. Alat pesnika su reči koje pažljivo treba nizati, a o lepoti tog «đerdana» sude čitaoci – kaže Ana Irmeš, pesnikinja.

«Faljen Isus» - «Dragi Tomo»

Ana se rado seća svakog trenutka u životu, iako je stasavala u teškim ratnim i posleratnim godinama. Kao kćerka službenika treće vrste sa porodicom je živela u zgradi bivšeg pravnog fakulteta, današnji MESŠC, a potom su ih prilike naterale da promene adresu. Odselili su se na Bikovo, a potom u Aleksandrovo. I kao malo ko u to vreme, Ana je bila pismena.

- Često sam starijima čitala novine, zanimalo ih je ko je gde nestao u ratu. Ja sam im rado čitala. Volela sam i devojkama da pomažem u pisanju ljubavnih pisama. One bi mi diktirale «faljen Isus», a ja bi pisala «dragi Tomo», i onaj onamo bi bio jako srećan. Već tada sam počela da izmišljam i pišem stihove – priča Ana Irmeš.

Nosila je poeziju u sebi gde god da

su je vodili putevi života, a oni su se račvali po gotovo celoj bivšoj SFRJ.

- Sećam se da sam u petom razredu gimnazije «pala» i nisam smela to da saopštim roditeljima. Zato sam se prijavila na radnu akciju Šamac-Sarajevo. Moj otac je bio razuman čovek, nije nas ni na šta silio, ali je uvek govorio da ukoliko nešto odlučimo ne treba da se kajemo već da tu odluku sprovedemo do kraja. Tek što sam otišla na akciju, sestra je donela svedočanstvo i moji roditelji su tada videli da sam «pala». Izdržala sam dve radne akcije, nisam smela doći kući – seća se Ana.

Sledeća njena «stanica» nakon završenog kursa za geotehničara je pruga Skoplje-Tetovo-Gostivar.

- Ni tamo nije bilo lako, to je pustara, planine, zmije. Plašljiva po prirodi, vratila sam se kući, ali takva vrsta

PRIPOVITKA GABRIJELE DIKLIĆ LIPO PRIMLJENA OD PUBLIKE U SRPSKOM KULTURNOM CENTRU

SNAŠ-KATA NASMIJALA ČELJAD

Pripovitka Gabrijele Diklić „Snaš-Kata u varoši" osvojila je čeljad na književno-poetskoj večeri koju su prošlog miseca u Srpskom kulturnom centru priredili članovi Književnog odbora Bunjevačke matice. Aplauzi, smij, ustajanje da bi se bolje vidilo iz zadnji redova, a posli i divan o snaš-Kati med gledaocima, sve je kazivalo da je taki pripovitki i skečova na bunjevačkom jeziku malo, a da su bliski i starom svitu i mlađima.

Gabrijela Diklić, ponikla na salašima Hrvatskog majura, pera se latila tek prija niki 6 godina, al najčešće je pisala o sićanjima na salaše u stiovima. Proze je malo, al, vridi pažnje. Za monolog „Snaš-Kata u varoši" kaže da je nasto naminski, baš za to tradicionalno poetsko veče, da se med poeziju unese štogod novo.

Kazivanje monologa naminjeno je Kati Marganić iz Bajmoka koja se ranije amaterski bavila glumom u kulturno-umitničkim društvima. Po onom kako je pripovitku primila publika, po aplauzu koji je pratilo cio tok kazivanja, kazla bi da njim se dopala i „Snaš-Kata" i interpretacija Kate Marganić.

O svojoj Kati u pripovitki Gabrijela Diklić kaže:

Žena sa salaša, u pripovitki nazvana Katom je izmišljena, ne postoji u stvarnosti, al mislim da bi dosta žena sa salaša mogle sebe vidit u liku snaš-Kate. To je žena vridna i radna koja od male maloći rnja na salašu. I s uputom za bolnički prigled ona se većma stara o poslovima na salašu neg o svojoj boli. Zaboliće je samo gorka istina da porez triba izmirit oma, a na prigled mora čekat dva miseca. Ona nije neuka žena, već samo živeć na salašu izmaknuta od promina koje se mogu opazit u varoši. U njoj nema zlobe, ne smeta joj dospiven svit što radnim danom sidi bresposlen za astalima na Korzovu, ni nova moda, ni tušta banaka za koje ona smatra da su odraz bogatstva i dobrog života varošana. Ona za luksuz nema, a ne dotiče joj ni da se čestito zaodije, al ne traži ni sažaljenje, nit kuka nad svojom sudbinom. Njoj smeta samo to što su nestali refeški dućani i „Na-me" u kojima je kadgod kupovala.

Paštrila sam se, a nadam se u tom i uspila, da lik snaš-Kate ne izvrgnem ruglu, smiju jel, nedajbože, sprdnji, jel ona to nije zaslužila. Ono što izaziva oduševljenje kod publike je njezino zapažanje i logičko zaključivanje. U želji da publiku malo i nasmijem, u pripovitku sam utkala igru riči dvostrukog značenja.

Aplauzi i čestitke su za Gabrijelu Diklić bili značajan podsticaj, jel je na kraju kazala:

posla ovde nije bila potrebna. Onda sam u Rijeci izučila posao babice, radila u Kninu, Sarajevu, Skoplju. Uslovi u kojima sam radila prisiljavali su me da često dajem otkaz, i da se vraćam kući. Teške trenutke, tugu i bol sa kojim sam se susretala radeći posao babice, lakše sam podnosila uz stihove. Oni me nikada nisu napustili – tvrdi Ana Irmeš.

Upoznala je Ana mnoge ljude, doživela bezbroj puta rađanje novog života, snalazila se u teškim situacijama kada je morala da bude i lekar i babica. I o teškim vremenima i uslovima života Ana priča sa radošću, jer kaže, to su njene uspomene.

- Tamo u toj Dalmatinskoj zagori život je bio teži nego igde. Kamen, bez vode, nigde nema šta da rodi, osim grožđa. Bevandu pije i staro i mlado i možeš da tražiš vina, daće ti koliko želiš, samo ne traži vodu, toga nema - seća se Ana.

Povratak kući

Ana se uvek rado vraćala svom severu Bačke, svojoj Subotici. Nastavila je da radi kao babica u Bajmoku. Putujući na posao u vozu je upoznala i čoveka za koga je brzo shvatila da su srodne duše. Vrlo brzo- nakon nekoliko meseci -Ana se udala, rodila dvoje dece. Kći je sada inženjer geologije u Beogradu, a sin je poslom otišao u Crnu Goru. Nažalost, suprug joj se brzo razboleo i Ana je ponovo sama sa svojom poezijom.

- Oduvek sam volela da čitam i pišem, ali nažalost slabo je bilo vremena za to. Moralo se živeti. Da su mene mogli dati na studije, sigurno bih izabrala žurnalistiku. Važno je da se piše. Ali nisam, radila sam 32 godine kao babica i tako «zaradila» penziju. To je human posao, a i pesništvo pripada humanosti. Pesnik ne može biti loš čovek, može biti samo dobar, može da piše svoja osećanja i tuđa, ali mora da ih doživi da bi mogao da kaže šta onaj drugi oseća. Ja sam uvek zapisivala svoje pesme. Mnoge sam pogubila, ali nekih delova se setim pa napravim novu pesmu – kaže Ana Irmeš.

Svoju prvu, odnosno jedinu za sada, zbirku pesama «Nostalgična sećanja» Ana Irmeš je objavila 1978. godine.

- Imam «more» pesama i jednu zbirku. Moraću da nađem sponzora, ali još uvek radim na pesmama. Ne mogu ih sve objaviti. Ne znam ni koliko sam ih u životu napisala, ali sigurno bi oko 150 pesama moglo da se objavi. Pišem i haiku poeziju ali je nigde nisam čitala. Smatram da je dobro da ljudi pišu poeziju koja je u svakom od nas. Ljudi koji imaju dara moraju da imaju i smelosti da poeziju napišu i da je objave, da je čitaju. I ja se, moram priznati, ustručavam. Ipak, pročitam ono što mislim da je lepo. Pročitaću i ono što mi se jako dopadne – iskrena je Ana.

Njen život protkan je poezijom. Stvarala je na najneobičnijim mestima i u raznim krajevima bivše nam zemlje. Sve je to bogatilo njen duh koji ne miruje ni u penziji.

- Poezija je kao, recimo, kada se javi sunce u proleće pa se razvije pupoljak. Tako, ako se iz reči razvije neka lepa pesma, to je dar za pesnika – dodaje Ana Irmeš. ■

T. D.

Diklić i Marganić

- Ovaj monolog traje oko dvadestek minuta, a to je zdravo malo da bi se ispripovido čiji život. Zanosim se mišlju da, otprilike u istoj formi, nastavim sa pisanjem, da u njoj kažem više i kroz druge prilike u kojima bi se mogla nać. ■

V. M.

ZABELEŠKA NAŠEG ČITAOCA MIĆE STOJADINOVIĆA IZ BEOGRADA

FOLKLORNE IGRE DECE BUNJEVACA NA BELOM DVORU

Uosnovnoj školi u Malom Bajmoku, 1936. godine i koju godinu ranije, u Subotici je formirana sekcija Bunjevačkog kola kako se zna, pod rukovodstvom poznatog učitelja škole gospodina Turatova. Iz razreda te škole učitelj je izabrao decu i formirao sekcije za igru i pevanje. Ta deca, devojčice i dečaci su, po programu učitelja, uvežbavali bunjevačke igre i pevanje po sekcijama.

Ne zna se, ko je i od koga potekla ideja i inicijativa da se organizuje odlazak folklorne grupe bunjevačke dece za Beograd radi nastupa na Belom dvoru. Ono što se zna da je organizacija i cela priprema bila pod rukovodstvom učitelja škole gospodina Turatova, a organizaciju odlaska preuzeo je neko iz vlasti grada Subotice. Roditelji bunjevačke dece, koji su izabrani, imali su posebne pripreme. Izabrani su: devojčice Estera Roža, Mara Jovanović i dečak Sive Franciškoviće, koji su po programu učitelja uvežbavali bunjevačke igre i pevanje.

Roditelji dece, Bara Balažević, majka Mare Jovanović, te majka Estere Roža kao i Sivini roditelji, postarali su se da bunjevačka nošnja (ruvo) bude što bogatije. Majka Bara i majka Roža su kupovale materijal, a majka Bara je šila za devojčice, jer su deca bila uzrasta oko devet godina.

Prema pričanju majka Bare i dece, odlazak za Beograd bio je pod rukovodstvom učitelja škole i predstavnika vlasti. Na put za Beograd, zna se, pošle su i majke devojčica Bara i Estera, a putovalo se vozom.

U Beogradu, na železničkoj stanici, sačekani su od predstavnika iz Belog dvora i fijakerom su odvezeni na Dedinje.

Prema pričanju majki, bila je to velika zgrada – vila sva od mermera. Nastup bunjevačke dece bio je u velikoj sali punoj otmene gospode. Ondašnji predsednik vlade (Srba, Hrvata i Slovenaca), Milan Stojadinović lično je rukovodio svečanim nastupom bunjevačke dece i bio je u stalnom razgovoru sa majkama i učiteljom Turatovim. U toku samog nastupa bilo je velike treme kod dece i majke pred uvaženoj dvorskoj gospodi, pa je i predsednik Stojadinović pokušao da ih oslobodi. Deca su svojom igrom, dvorskoj gospodi pokazala svu raskoš i bogatstvo bunjevačke igre i pevanje, što su snažnim neprekidnim aplauzima i nagrađena. U toku igre dece napravljena je i fotografija koja je ovekovečila ovaj događaj bunjevačke igre na Belom dvoru.

Estera, Sive i Mara - na dvoru

Posle izvedenog programa, gospodin predsednik vlade, Milan Stojadinović, ugostio je svoje goste Bunjevce iz Subotice, jelom i pićem. U živom razgovoru Stojadinović se interesovao o životu i radu Bunjevaca u Vojvodini i severu Bačke. U razgovoru sa učiteljem i majkom Barom, čuvši da majka Bara ima sedmero dece, odmah je poželeo da usvoji malu Maru. Međutim, majka Bara, na zahtev Stojadinovića nije pristala iako su bili veoma siromašni.

Mladi trio Bunjevaca je oduševio prisutnu gospodu koji su bili oduševljeni pesmom i igrom i bogatstvom nošnje Bunjevaca.

Po završenoj poseti, gosti su ispraćeni na železničku stanicu fijakerom za Suboticu.

Slika sa Belog dvora, u originalu je kod Mare Stojadinović i za porodicu ima istorijskog značaja. Suprug Mića je uveličao sliku koja se nalazi na počasnom mestu u stanu. Drugi primerak slike je kod sina Perice, a treći je kod Živote Jovanovića, supruga Estere Rože, koja je umrla avgusta 2000. godine i sahranjena na Kerskom groblju. Slika za Franciškoviće Sivu nije uručena jer je on umro pre mnogo godina, a zna se da je živeo sa jednom Mađaricom i nisu imali dece, tako da se ta bunjevačka porodica zatrla.

Učitelj osnovne škole u Malom Bajmoku, gospodin Turatov, bio je Hrvat po nacionalnosti i kada su Mađari ušli u Suboticu l94l. godine, učitelj je iz Malog Bajmoka, sa ženom i dve kćerkice pobegao u Hrvatsku. Po pričanju, učitelj je bio veoma dobar i plemenit čovek i mnogi ga se rado sećaju. ■

BUNJEVCI U BELOM SVETU

Kada je u pitanju odlazak u inostranstvo, Bunjevci su jedan od retkih naroda koji to nerado čini. Najčešće ovu pojavu sami tumače bar u Subotici rečima „ne dalje od Gradske kuće“. Tragajući za izuzecima naišli smo na gospodina Aleksandra Vujevića po mnogo čemu zanimljivu ličnost koja potvrđuje pravilo. Najveći deo svog radnog veka i najjači deo života ovaj intelektualac je proveo širom sveta, naučio nekoliko svetskih i onih jezika koji to nisu a poseban kuriozitet je i taj što je potomak familije nosioca jednog od plemićkih grbova. On će nam kroz nekoliko nastavaka u ovoj rubrici pomoći da sagledamo i taj aspekt života Bunjevaca.

ŽIVOT BEZ TORNJA GRADSKE KUĆE

Tipični brodići na kojima se stanuje

Prvi put sam putovao u inostranstvo 1958. godine. Te godine se održavalo Svetsko prvenstvo u rvanju u Budimpešti, a moj otac takođe Aleksandar je bio poznati subotički rvač, posle trener i internacionalni sudija, pa smo po toj liniji putovali za Mađarsku. U to vreme sam pohađao srednju tehničku školu u Subotici, ali već tada sam znao da ću otići u inostranstvo. Sa svojih 16 godina sam već imao dobro razvijeno čulo mirisa i osetio sam da «ima nečega trulog u državi bratstva i jedinstva, pod rukovodstvom najvećeg sina naših naroda i narodnosti».

Posle završenog Tehnološkog fakulteta u Novom Sadu, već u januaru 1969. sam sa suprugom, takođe inženjerom tehnologije, sedeo u vozu sa dva kofera za Amsterdam. Tu smo se zaposlili u jednoj mlekari i počeli da se privikavamo na život u velikom gradu. Bilo je to vreme hipija, po čemu je grad bio poznat u svetu. Sa svih strana sveta su stizali mladi poklonici cveća i punili ulice i trgove u Amsterdamu. Dam, glavni trg u Amsterdamu, ispred Kraljičine palate sa spomenikom na postolju od nekoliko stepenika, svaki dan je bio pun mladog sveta iz svih mogućih zemalja.

Bilo je to vreme Beatles-a i Rolling Stones-a, Yoko Ono i John Lennon su protestovali sa njihovim legendarnim «Bed-in for Peace» u amsterdamskom «Hilton» hotelu. Naravno da smo otišli da ih vidimo, makar na prozoru hotela.

Grad je pun istorijskih građevina i dokaza nekadašnje holandske imperijalne moći i bogatstva. Poznati Rijksmuseum je pun dela holandskih slikara kao što su Rubens, Rembrandt, Frans Hals, Vermeer i ostali.

Holanđani su vrlo tolerantni, skromni, vredni ljudi i naročito dobri trgovci.

Ajax je bio u to doba jedan od najjačih timova u Evropi, a naš reprezentativac Vasović je igrao za Ajax i bio popularan u celoj Nizozemskoj.

Subotom i nedeljom smo peške obilazili ceo grad i uživali u ulicama, kanalima i arhitekturi grada. Često smo odlazili na Waterlooplein gde se nedeljom održavala buvlja pijaca i gde se moglo naći svakojakih starih i egzotičnih stvari, i što ti treba i što ne treba. Sve je vrvilo od glasnih prodavaca i znatiželjnih posetilaca.

Kraljičina palata

Kružna plovidba brodom za turiste

Ušli smo u veliku avanturu života u tuđini. Što bi rekli Bunjevci: «Lipo nam je, dobro nam je, a tako nam i triba !»

Toliko za početak, a sve ostalo polako u sledećem broju.

Aleksandar Vujević

JEDNA USAMLJENA BORBA ZA ŽIVOT – SALAŠ PREPUN PARADOKSA

SRIĆNI I AKO IMADU MALO

Zdrava voda sa 16 m dubine
Marin Bojanović

Puno puti se obično pitamo kolike su nam želje, šta bi nam još tribalo da budemo srićni i zadovoljni.

Kad čitajući moju pripovitku stignete do njezinog kraja, saznaćete da su poniki ljudi srićni iako imadu sasvim malo.

Pored betonskog puta, kad se od Bajmoka stigne bliže Pačiru, na jednoj osami stoji salaš ko da ga je već i vrime zaboravilo. Prolaze ljudi, al slabo kogod svrati na salaš Pavke Rakić (83) i sina joj Marina Bojanovića (58). Salaš je pravio još snaš Pavkin dida. To je salaš koji više nema ni kalendara ni svetaca, al zato ima 160 godina i zidove od nabijanice. Spoljni zidovi su debeli oko jednog metera a unutrašnji 80 centi, samo što je nji malo kad ima samo soba i kujna, a sa strane špajc.

U kujni leži, već pet godina nepokretna, snaš Pavka. Sin Marin je napuštio poso da bi bio pored mame. On kuva, pere, sprema, okopava kuruze. Nema u njima ni travke, a strašilo u lubenicama plaši slučajno zalutale tice, jel tamo drugi neće doć. U baščici luk, grašak, krumpir. Oko salaša dračovi, stablo zerdelije, rodiće i šljiva, mriši zova. Ništa Marin ne prska, nema za čega da kupi otrov, sve je zdravije. Okolo nema salaša, samo, ko ostrvca u žitnom polju, po koji drač jel zova.

Snaš Pavka kaže da je skoro cio svoj vik provela tu na salašu. Dida i majka su je odranili, a i kad se udala, brzo se rastala i sa sinom došla ponovo na salaš. Sića se svoje mladosti kad je okolo bilo salaša pa su se okupljali mladi na prela di se igralo i pivalo. Ona je svog momka, kasnije čovika, upoznala tako što je dolazio duvanit (pušiti) kod njezinog dide. „Puno sam ja u životu radila, gospojo moja“ kaže mi snaš Pavka dok primeće namrskane ruke jednu priko druge. Marin je ložio u „smederevac“ jel je baš prao ruvo (veš), naravno u lavoru. Kroz malu pendžer puca vidik na žitno polje, a svitlost dolazi i do snaš Pavkinog kreveta di ona čita novine „Kurir“ i „Zonu sumraka“. Kraj nje je i tranzistor na baterije da čuju šta se dešava u svitu. Lampaš i svića njim u večeri osvitljavaju sobu sa slimenom i zemljanim podom. Obradovali su se gostima, mada se nas četvero nismo najavili. Srićni su kad kogod prikoraci prag njeve skromne kuće. Ambetuš je zatvoren lecama, na njima nataknuti lonci koji čekaju da se štogod u njima skuva.

Baka Pavka Rakić

- Već nikoliko puti - kaže raspoloženi Marin, - grom je udario u drač ispod pendžere - i dodaje - To je cigurno zato što smo u strujnom kolu zbog dalekovoda.

Strujno kolo je, dakle tu, samo što na salašu nema struje. Dok sam obalazila salaš da ga fotografišem, Marin mi pripovido da je lane jedan slikar iz Beograda bio i sliko salaš. „Slika je zdravo uspila“ kaže. Imadu oni i bunar sa pokrivenim rovažom i pijaću vodu. Probala sam je, ladna je i fina s dubine od 16 meteri.

Uvik mi kogod pomogne kad imam namiru pisat pripovitke o salašima jel o čemu drugom. Ovaj put kažem «fala» Šimonu Kolaru koji je mene i društvo izno na salaš „fićom“ koji je „proslavio“ četrdeset treći rođendan.

Pavkina i Marinova atresa je Bajmočki put br. 163. Oni žive i priviše skromno i pomoć bi njim dobro došla ako imate viška nameštaja jel čega drugog. Na tom starom salašu

ništa se nije prominilo za poslidnji 50 godina, nema se od čega. To malo zemlje ništa ne znači, nema Marin mašineriju, al sve je sređeno, čak i baglja sina. Nju bi, kaže Marin, možda mogo minjat za đubre. S prolića na salaš, di uvik ima cvata, jedan čovik donese košnice, pa bude i meda.

Ne znam kako ste vi dragi čitaoci prošli putom sudbine mame i sina iz naše pripovitke, dok ste ovo čitali. Meni je bilo zdravo teško. ■

Šimon Kolar i fića od 43 godine

Kokošinjac i čardak

Ambetuš - svedok boljih vrimena

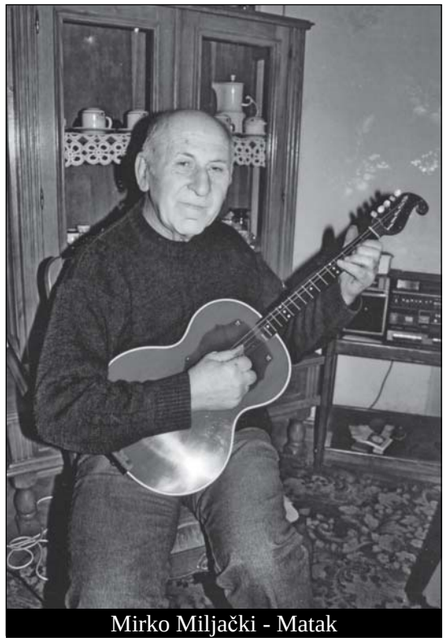
Kuća i čardak pun kuruza

U GOSTIMA KOD MIRKA MILJAČKOG – MATAKA

Piše: Marija Horvat

KAD PRAVI TAMBURICE I MUZIKA MU SMETA

Tamburica je najpopularniji instrument Vojvodine, Bačke, Subotice. Bila sam gost kod graditelja tambura.

Mirko Miljački - Matak

Puno puti sam zagledala, pa i u ruku uzela tamburicu, i razmišljala - Bože, kako se ona uopšte pravi i od čega.

Put me je odvo u Bajmak kod Mirka Miljačkog (73), penzionera zvanog Matak. Tako ga svi zovu pa ću ga i ja kroz pripovitku tako oslovljavat. Matak je po struki kolar, radio je sa svojim baćom Grgom u stolarskoj radnji, a posli se zaposlio u bajmačkoj fabriki nameštaja. Prija pedeset godina napravio je prvu prim-tamburicu. Vrimenom je prišo na pravljenje basprime, kontre, tamburaškog čela.

Moje prvo pitanje bilo je od čega i kako se prave tamburaški instrumenti. Odgovor je glasio da je osnovni materijal drvo javora. Ono mora bit zdravo suvo. Obično odstoji 10-20 godina na tavanu. Koristi se i drvo polisandera i mahagonija. Primica se pravi od jednog komada drveta. Obično je to focna ili stablo drveta. Izdubi se drvo i ponovo se čeka da se dobro prosuši. Alat kojim se obrađuje drvo koristi se i za pravljenje tamburaški instrumenata. Gornji dio je od smreke i furnir od orahovine. Vrat tamburice je od ebonovine. Postoje majstori koji prave samo žice, obično ima pet žica. Jedna se sastoji od dvi žice. Trzalice (ono čime se „lupa“ po tamburi) prave se obično od specijalnog materijala.

Matak se sića da su se pravile od kore trišnjinog drveta, od onog finog sloja izmed stabla i ispucane kore. Basprim se pravi od istog materijala, samo se sastoji iz više dilova i lipi se - stranice, leđa i vrat. Pridnjica je od furnira i smreke i ima pet žica. Farba se specijalnim lakom, duvanjem. Pitam koliko vrimena prođe od focne do gotove kontre. Dobijam odgovor da je potribno oko misec dana rada.

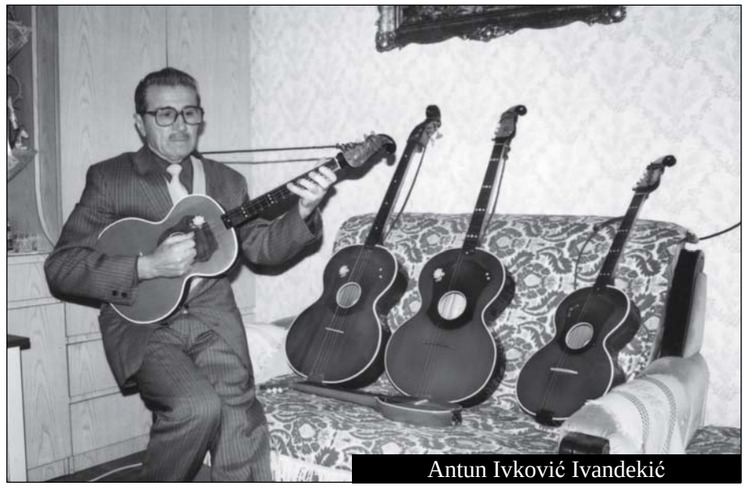
Matakove tambure nalaze se širom Bosne, Hrvatske, Madžarske, po Subotici, Bajmaku. Koliko je napravio ne zna, a cina njim je nikoliko stotina evra. Matak je duboko zagazio u treće životno doba a i dalje pravi tamburaške instrumente. Ima želju da napravi sve instrumente koji su potribni za jedan tamburaški orkestar. Potpuno sam „majstoriše“, voli da radi u miru, čak mu i muzika smeta, iako voli pisme koje se pivaju uz tambure.

Matak je samostalno zasviro prvi put na prim tamburicu koju je sam napravio. Matakovi su svi bili poznati tamburaši.

I moj sagovornik je učio svirat kod Haje. Ispripovido mi je anegdotu kad je Haji doktor kazo da smi popit samo dva deci vina, na šta je Hajo kazo: „Znate, još imam pet doktora, sve ću i obići“.

Matak se sića kad su se svirale serenade curama pod pendžerom. Obično se pivala pisma „Jedne divne majske noći“. Pokojni njegov baćo Grgo napravio je oko desetak tamburaški instrumenata. Inače to je zanat, za kraj kaže sagovornik, koji se uvik uči, jel sadrži puno tajni.

Moždar ćete se pitat jel sam naučila štogod. Nisam, al mi je bila čast da me ugosti i divani sa mnom graditelj tamburaški instrumenata. ■

Antun Ivković Ivandekić

DRUŽENJE UZ KAFU I TAMBURICE

Dok sam divanila sa Matakom, na kafu i malu svirku s drugog kraja sela, došo je Antun Ivković Ivandekić (67), instruktor za vozače i vrstan tamburaš.

Morate mi virovati, dragi čitaoci, da sam uživala u svirki nji dvojice jednog kišnog dana. Svaki dan Antun svrati na kafu kod Mataka na malo divana i podsićanja na prošlost, mladost, svirku. Danas, kad smo se otuđili, kad ne znamo ko nam je prvi komšija, ovo je lipo druženje dva penzionera i tamburaša.

Antun je s osam godina sviro violinu, zatim tamburicu, posli terc basprimu, odnosno drugi bas, a u poslidnje vrime svira tamburaško čelo. Sviro je Antun kadgod s popularnim tamburašom Lazom Malagurskim kojeg izuzetno cini pored Lazinog kolege Stipana Prćića – Baće, a kaže da je sada najbolji tamburaš mladi Milan Pridraški. Kulturno-umetnička društva „Mladost“, „Bunjevačko kolo“, „Aleksandrovo“ i „Jedinstvo-Eđšeg“ bila su mu omiljena mista za svirku. Sviro je moj sagovornik u „Veselom srcu“, ima oko 11 TV nastupa, zatim festival „Panonski zvuci“, „Banja Rusanda“ u Melencima. Momentalno je član a ujedno i jedan od osnivača tamburaškog ansambla „Sledbenici Pere Tumbas – Haje“. Svira Antun i starešina je u „Bajmačkim legendama“. Bio je i među osnivačima Subotičkog tamburaškog orkestra.

Voli Antun lipe pisme o cviću i divojkama, naravno uz pratnju tamburaša. Autor je „Antunovog bajmačkog kola“ koje je notiro profesor Zoran Mulić, a aranžiro već spomenut Baća. Ima Antun još kola: „Markovo“, „Lukino“, „Lejcino“. Ako na televiziji nema dobar program, Antun gleda jednu od mnogobrojni kaseta i uvik uživa dok ji sluša po ko zna koji put. Među tamburašima, veoma poznat Rom, Đeno Jovanović iz Deronja, zdravo je dobar tamburaš po Antunovoj ocini. Od muzike se ne mož živit ko kadgod kad je sviro i u svatovima. Ima lipu kolekciju violina i tambura kod kuće.

Zabilužila sam ove redove, očla svojim putom, a u ušima mi je osto zvuk tamburica i sićanja na niko vrime koje je prošlo, a kažemo da je bilo lipše i veselije. To su mi nji dvojica objasnili, a i po mom sićanju bilo je tako.

SA RUDOLFOM VOJNIĆ TUNIĆEM, INOVATOROM I PRONALAZAČEM

KORENI JAČI OD BELOG SVETA

- Moj otac je bio Bunjevac, starosedelac ovde, a ne može Bunjevac imati sina Albanca, samo Bunjevca. To su moji koreni i ja se ponosim njima. Imam podatke da su Bunjevci ovde vekovima u ovom kraju i uvek su bili Bunjevci, a ja sam siguran da će to i ostati. Ne želim da idem u svet da živim, već da svet dovedem u Suboticu – kaže Vojnić Tunić.

Za sebe često kaže “Bunjevac sam i ne želim da idem odavde”, mada je sa svojim pronalascima i inovacijama u oblasti magnetoterapije mogao da živi u bilo kom drugom delu sveta. Njegova logika je ipak za današnje uslove nesvakidašnja. On želi pacijente iz sveta da dovede ovde, u Suboticu, gde je on rođen.

Ovde je moj dom

- Moj otac je bio Bunjevac, starosedelac ovde, a ne može Bunjevac imati sina Albanca, samo Bunjevca. To su moji koreni i ja se ponosim njima. Imam podatke da su Bunjevci ovde vekovima u ovom kraju i uvek su bili Bunjevci, a ja sam siguran da će to i ostati. To je jedan narod fin, normalan, radan, a nažalost danas se najmanje ceni normalan, radan i vredan čovek. Bunjevci su obrađivali zemlju, učestvovali, a i sada to čine, u politici i organizovanju života u ovom kraju. Naravna stvar, postoje mnogi kojima se ne sviđa što jedan takav mali narod može da učestvuje u životu ovoga kraja, ali ja mislim da se niko ovde ne može isključiti. Samim tim što Bunjevaca tu ima i moraju da budu uključeni u sva zbivanja ovde. Mogao sam da odem u mnoge krajeve sveta, ali nikada nisam poželeo da to učinim. Bio sam pozvan u Ameriku, Švedsku, Švajcarsku, kod Arapa. Imao sam jednog pacijenta šeika i on me je bogato nagradio, jer sam mu rešio diskus herniju za sedam dana-priča Rudolf Vojnić Tunić, inovator i pronalazač.

Tom prilikom, lečeći šeika, kaže Vojnić Tunić, direktor bolnice koji je u Parizu završio za profesora medicine, pitao ga je, da li mu je otac bio vrač, ili možda deda.

- Interesantno je tu gledanje na alternativnu medicinu u svetu i kod nas. Kod nas ona ne postoji, lekari nekad kažu pacijentima zar još verujete u to, a recimo u Africi oni veruju i običnom vraču. Tamo jedan vrhunski profesor veruje u dejstvo jednoga vrača. On je završio sve moguće fakultete i postao profesor medicine, a ipak veruje u alternativnu medicinu. U Kini, Indiji i najvećem delu sveta, postoje alternativne bolnice, klinike, ordinacije. Postoje i u Italiji, u Švajcarskoj u samo jednom kantonu alternativci treba da sarađuju sa lekarom da bi radili svoj posao, a u svim ostalim kantonima mogu samostalno da rade. U Nemačkoj mogu da rade uz nadzor nekog od lekara. Tu se radi o sili, znači jednostavno oficijelna medicina neće da dozvoli da se još neko razume u nešto, dok bi, recimo, alternativna medicina u puno slučajeva mogla mnogo da pomogne. Alternativna medicina oduvek živi kod nas, a i dan danas polovina medicinara priznaje alternativnu medicinu, a drugih 50 odsto će je priznati kada država donese zakon i prizna alternativnu medicinu. Do toga mora da dođe jer to Evropa od nas zahteva. Kad mi budemo imali evropske zakone onda će to biti sve u redu. Priznaćemo i mi nešto što je svet utvrdio da je dobro. Evropa i svet traži od nas priznavanje alternativne medicine. Ministar je obećao još protekle godine da će da se ozakoni, ali sada je problem što nemamo škole. Sledeće godine će se kod nas otvoriti fakultet za kinesku tradicionalnu medicinu, znači imaćemo školovanje, i zakonom priznatu alternativnu medicinu. Sigurno da će to imati svoje porođajne muke, ali važno je započeti – smatra Vojnić Tunić.

Otvoriću prvi ordinaciju

Rudolf Vojnić Tunić sa nestrpljenjem očekuje da država konačno ozakoni alternativnu medicinu. Tvrdi da će biti prvi u Srbiji koji će otvoriti ordinaciju.

- Nama će biti lakše, samo da država donese zakon i ja ću biti prvi koji će otvoriti ordinaciju u Srbiji. Imam doktorat magnetoterapije, imam 30- 40 diploma, imam zlatnih medalja, svoje patente u pomagalima u alternativnoj medicini – kaže Vojnić Tunić.

Kada se alternativna medicina ozakoni, tada će se verovatno i među ljudima koji se bave alternativnom medicinom napraviti reda.

- Napraviće se red jer će se izbaciti oni koji tvrde da su alternativci, a u stvari nisu. Toga je danas najviše. Znači ja, koji se 17 godina bavim izučavanjem alternativne medicine, 15 godina radim taj posao, ostavio sam najozbiljnije utiske kod eksperata i lekara i smatram da sam svoj kvalitet dokazao priznanjima iz mnogih krajeva sveta – ističe Vojnić Tunić.

Ispred njegove kuće u Radničkoj ulici gotovo svakodnevno čekaju ljudi iz mnogih krajeva Srbije, pa i oni koji su doputovali iz Nemačke i drugih zemalja.

- Pristalica sam onoga da se veruje gospodu Bogu, a da mi dozvolimo da ja njih uverim u ono što ja radim. Ako uverim osam do devet ljudi, od deset koji mi se obrate, da je to nešto što drži vodu, da nije prazna priča i prazno delo, onda je to potvrda mog uspeha. Ne želim da se bavim promašenim stvarima, već samo onim što može čoveku da pruži neko zadovoljstvo, da mu reši neki problem – naglašava Vojnić Tunić.

Potvrda da ono što radi zaista vredi stigla je i sa međunarodne izložbe inovacija, prototipova i poslovnih planova “Budi uzor 2006.” u Osijeku, gde je od 300 inovacija i pronalazaka upravo on dobio zlatnu medalju.

- Teslin multifrekventni oscilator može da nam dovede pacijente sa svih strana sveta. Eksperimenti koje sam do sada uradio pokazali su dobre rezultate. Kod nekih pacijenata kod kojih je kancer-faktor u krvi bio desetostruko povećan u roku od dva do tri meseca pao je ispod normale. Bezbroj je takvih slučajeva i zato sam izradio novu mašinu koja je deset puta jača od one koju sam do sada koristio. Od deset ljudi obolelih od kancera ja uspem da spasim pet – kaže Rudolf Vojnić Tunić.

Među mnogim patentima on voli da istakne biomagnet koji mu je prva inovacija pre četiri godine i koja je nagrađena na “Tesla festu” u Novom Sadu, a da mu je sledeća inovacija bila fleksibilna magnetna traka za kičmu, nagrađena na “Geniusu”, u Budimpešti. Tu je i magnetna traka za pacijente koji pate od steriliteta, a i nezaobilazna srebrna voda koja pročišćava ceo organizam.

- Već imam 166 bebica. Misica iz Slovenije je, primera radi, rodila sina i dala mu srpsko ime zato što je došla u Suboticu da reši problem koji nije mogla da reši u svojoj zemlji. O tome uporno govorim. Svojim kvalitetom, radom, novinama, svet treba da dovedemo u Suboticu, a ne da sa svojim znanjem i kvalitetom odlazimo odavde – dodaje Rudolf Vojnić Tunić. ■

T. D.

HOROSKOP ZA JULI

Priprema: Dragan Tovarišić

OVAN: Bez obzira koliko tokom ovog meseca budete radili vaši rezultati bi mogli biti iznad svih vaših očekivanja, a najbolje rezultate možete očekivati na polju umetnosti ili dizajna. Emotivni odnosi su veoma korektni, iako vam voljena osoba izgleda nezainteresovano za vas.

BIK: Naglašeno vam je polje komunikacija, a moguće je da ćete zbog posla morati krenuti na neki kraći put, koji bi mogao biti veoma uspešan za vas. Zategnuta atmosfera u kući i porodici mogla bi krajem meseca kulminirati i dovesti do neželjenih scena.

BLIZANCI: Sve do pred kraj meseca vaše ambicije da steknete što više finansijskih i materijalnih sredstava biće izuzetno naglašene i nećete prezati ni od čega da biste postigli što više, ali morate paziti da vas ne uhvate na delu. Zbog zauzetosti poslom nećete imati dovoljno vremena za ljubav, što vam se može osvetiti.

RAK: U poslednje vreme zračite pozitivnu energiju i za vas se naprosto „lepe'' brojne dobre poslovne prilike, ali privlačite i osobe koje vas žele srušiti sa trona i koje vam odvlače snagu. Takva situacija se nastavlja i tokom ovog meseca.

LAV: Iako posao kojim se bavite u poslednje vreme zahteva velika naprezanja, vi u svakom trenutku znate šta želite i na koji način da se bavite poslovima vezanim za zatvorene institucije. U ljubavi prolazite kroz katarzu i shvatate značaj stabilne emotivne veze.

DIVICA: Bez obzira u koliko teškoj poslovnoj situaciji se nalazili, zahvaljujući vašoj disciplini i agilnosti uspevate svaki problem rešiti na najbolji mogući način. Ovaj put uz vas su i vaši prijatelji na koje se uvek možete osloniti. Emotivna scena je veoma stabilna, mada će u vama bezrazložno proraditi crv sumnje.

VAGA: Vaše sunce je u zenitu i trebali biste iskoristiti povoljne aspekte da dođete do uspeha, u čemu ćete najverovatnije i uspeti, posebno ako se bavite umetnošću, kozmetikom ili modom. Emotivni partner će vas podstaknuti da proslavite uspeh.

ŠKORPIJA: Ulažete velike napore da biste rešili poslovne probleme i pri tome da učite na greškama. Pokušajte se konsultovati sa iskusnijim osobama od sebe kako biste izbegli veće neprilike. U znatno boljoj situaciji od vas je vaš emotivni partner, koji vam daje dodatnu snagu.

STRILAC: Ušli ste u period tokom kojeg će kroz vaše ruke proći mnogo novca, a od toga veliki deo i ostati u njima, što će vam mnogo značiti i u postizanju psihičke stabilnosti. Možda će biti aktivirano i pitanje nasledstva. U ljubavi ste avanturistički raspoloženi i kao da vam nikad nije dovoljno novih uzbuđenja.

JARAC: Napokon su se i vama vrata sreće otvorila, pa nižete uspeh za uspehom, što će se nastaviti i u sledećem periodu, a jedino od vaše istrajnosti zavisi koliko će on trajati. S obzirom na vaše osobine, verovatno veoma dugo. Ukoliko još uvek niste u braku pravo je vreme da u njega uplovite.

VODOLIJA: Ukoliko ne budete imali zdravstvenih problema, onda ćete veoma aktivno provoditi vreme, posvećujući se u potpunosti poslovnim obavezama koje bi mogle uroditi plodom već krajem meseca, kada će oči javnosti biti uprte u vas. Ljubav vam neće biti u prvom planu, mada postoji mogućnost pojavi na poslu.

RIBE: Savesno obavljate svoje poslovne zadatke, a iako postoje problemi oni su više rezultat greški iz prošlosti koje sada morate savladati i izvući pouku iz njih, kako biste mogli krenuti u novu poslovnu fazu. Zaljubljeni ste u emotivnog partnera, a i on u vas.

ŽACKANJA

HLEBA I IGARA

Nekako smo prošli i taj zloslutni 6. juni, od koga su neki zbog tri šestice u tom datumu strahovali, jer su opet tamo neki naglašavali da bi mogao doneti sve ono što je vezano za Satanu. Koliko vidim, ništa se posebno, slično tome nije dogodilo, osim što se još jednom neko pokušao poigrati, bolje reći našaliti, s našim sudbinama. Verovatno da se nikad, kao ni bezbroj puta do sada, neće saznati ko je lansirao takve vesti, ali već mi počinje smetati unošenje negativne energije u živote milijardi ljudi, kojima samo malo nedostaje da bi prekratili svoje muke.

U Nemačkoj se u ovom trenutku igraju neke druge igre: milijarde pari očiju pored malih ekrana prati skakutanje lopte, a samo oni najsrećniji ili, bolje rečeno, dobrostojeći izvukli su iz džepa solidne količine novca da bi spektakl gledali uživo. Spektakl koji je velika pijaca ljudi, jer svaki pogodak strelcu donosi milione evra, spektakl koji me po atmosferi podseća na gladijatorske igre u starom Rimu. A, možda, ovi mladići koji trčkaraju za loptom i predstavljaju moderne gladijatore!? Naši plavi momci, već samim svrstavanjem među najbolje, postigli su i više nego što smo zaslužili, jer, siguran sam, niko od vas ne bi imao ništa protiv da živi kao jedan prosečan Nemac, Englez, Amerikanac ili Švajcarac, a naši su upravo u toj kategoriji: među najboljima. Naši fudbalski reprezenti predstavljaju nas u svetu bolje nego reprezenti u oblasti ekonomije, politike... I dok skakuće lopta u Nemačkoj, muškarci bi trebali dobro paziti da u njihovim životima ne zaigraju neke druge lopte, jer postoji i manja grupa muškaraca koje fudbal ne zanima, a ženski rod je u ovom trenutku potpuno zanemaren. Hoću reći, ne morate gledati baš sve utakmice i umesto da čitavo popodne i veče provedete posmatrajući utakmice, gledajte da veći deo vremena provedete uz vama dragu osobu, kako se ne bi neko poigrao vašom sudbinom!

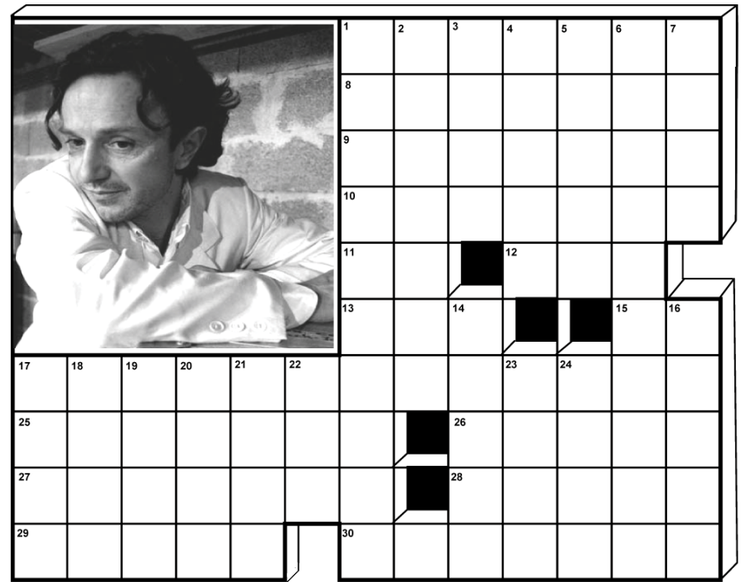
Osim fudbalskih igara, na svakoj televiziji se još samo prikazuju nagradne igre, u kojima glavnu nagradu stoprocentno osvaja organizator tih igara. I, naravno, država, jer se na isplatu eventualnih dobitaka naplaćuje poveliki porez, tj. PDV. Ostali su manje-više u gubitku, neko manje, a neko više. Zavisi od toga koliko ko ulaže, odnosno koliki su vam telefonski računi, odnosno od toga koliko dozvoljavate da se neko poigrava vašom sudbinom.

Vašom sudbinom poigravaju se na još čitav niz drugih načina: Nedavno, šetajući gradom čujem razgovor kćerke i majke, u kojem mlada srednjoškolka traži 10.000 dinara za neku računarsku igru. Ako se loše snalazite s ovim nulama, moram da kažem da je to deset hiljada, odnosno jedna stvarna prosečna plata srećnika koji još rade i primaju platu. Ako slabo poznajete računare, trebate znati da se na našem Buvljaku ova igra može kupiti za 150 dinara, istina falsifikovana, ali ništa lošija od ove originalne. Ipak, mladoj dami bitno je da je igra originalna. Ako se pitate kakav je bio odgovor manje mlade dame, reći ću vam da su se veoma brzo našle u prodavnici i da su brzo izašle s osmehom na licu. Posebno, mlađe predstavnice porodice. I, dok velika većina građana jedva sastavlja kraj sa krajem, i dok sve više smanjujete sastav potrošačke korpe kako biste mogli platiti račune, i dok u svetu tinja treći svetski rat, onaj tehnološki, neko ogromne svote novca odvaja za igrice, za besne automobile za sve članove porodice, pa čak i one maloletne, za letovanja na Karibima, Floridi ili bar Svetom Stefanu. Poseban je problem što mladi, umesto da računar koriste za sticanje znanja, sate uz njega provode igrajući se. A, možda je to, i verovatno da jeste, nečiji dobro skovan plan!? Nečija dobro osmišljena igra sa sudbinom svih nas.

Dakle, sve igra do igre. A, ako se pitate šta je sa prvim delom naslova, gde je tu hleb, moram priznati da ga je ovde sve manje. Ako ga uopšte i ima!?

Priprema: Dragan Tovarišić

UKRŠTENE REČI

VODORAVNO: 1. Ruska carska porodica; 8. Neprofesionalci; 9. Sestrinstvo; 10. Davati otrov; 11. Lična zamenica; 12. Međunarodni veštački jezik; 13. Lična zamenica; 15. Rukometni klub (skr.); 17. Muzičar sa slike; 25. Potopljeno ostrvo na Dunavu; 26. Napevi; 27. Polakiran; 28. Vrsta majmuna; 29. Inovacija; 30. Prilično veliki, oveliki;

USPRAVNO: 1. Rastopljeno; 2. Sparine; 3. Rt u Havajima; često muško ime u Dubrovniku; 4. Konji; 5. Besposlica; 6. Vrsta muzičke kompozicije; 7. Vijoriti; 14. Lečilište u Crnoj Gori; 16. Ženski potomci; 17. Pripadnici jednog evropskog naroda; 18. Privržen, veran; 19. Radovan odmila; 20. Stara mera za tečnost; 21. Jezero u Španiji; 22. Reka u Vijetnamu; 23. Jezero u Rusiji; 24. Organ u nekih ženskih sisara.

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA:

VODORAVNO:

odučiti, Basarab, Ostja, i, akik, IC, a, Arsa, granit, MERIMA NJEGOMIR, Aleluja, Evica, sanirati, inat, anorak, pećina.

STIL ZA BRŽI USPEH

Priprema: Snježana Luetić Vujić

Moderna žena je poslovna žena, to znači da mora da vodi računa o svom odevanju, jer moda na poslu podleže specifičnim pravilima. Tu razlikujemo 4 tipa - strogo klasični, ležerno klasični, moderan i udobno ležeran tip.

Dobar stil vodi bržem uspehu!

Izraz „negovana spoljašnost“ zvuči staromodno, ali je u profesionalnom životu još uvek veoma važan. Prljavi kostim malo ustajalog mirisa, deluje isto tako odbojno kao džins sa modernom ivicom sa resama. Jasno je da se način odevanja razlikuje od jedne poslovne grane do druge, a zavisi i od hijerarhije, ali svuda se pretpostavlja da pokažete da cenite vrednosti, što izražavate negovanim izgledom.

Bolje manje nego više!

To važi pre svega za nakit i detalje. Oni bi trebalo da naglase vašu pojavu, ali ne da je istaknu. Delove garderobe trebalo bi da uskladite i po bojama.

Na poslu bez seksi odeće!

Isuviše kratka suknja ili preduboki dekoltei samo odvraćaju pažnju muških kolega i provociraju ogovaranja i zavist kod žena. Ako niste sigurni da li je neka odeća previše smela, jednostavno je ostavite u ormaru. Dužinu suknje lako možete da proverite. Stavite ogledalo na stolicu. Sve što vi tada vidite, vide i drugi! ■

VREME JE ZA BACANJE!

Na većini kozmetičkih proizvoda piše godina proizvodnje ali ne i rok trajanja. Kada „bacite“ pogled u svoj neseser, sigurno ćete naći stvarčice koje koristite, iako ne znate da one više nisu za upotrebu. Procenite sami vreme kada treba da se odreknete nečega i bacite u smeće.

Hidratantna krema - traje do godinu dana otvorena na hladnom, a dve godine zatvorena. Birajte kreme sa što kraćim rokom upotrebe, jer sadrže manje konzervansa.

Kreme za sunčanje - bacite ih čim se leto završi. Letnju kremu ne treba čuvati za skijanje. Ako je i zadržala dobar miris i konzistenciju, promenile su se hemikalije koje služe da odbiju sunčeve zrake.

Maskara - do tri meseca. Maskara je vrlo pokvarljiva roba. Pravi je rasadnik bakterija. Jednom kada je počnete upotrebljavati tubica skuplja bakterije a ako je posle tri meseca ne zamenite novom, možete zadobiti razne infekcije oka.

Lak za nokte - ako je otvoren traje samo godinu dana. Zbog svog hemijskog sastava nema problema sa bakterijama, ali ne traje večno. Kada se otvori, pojedine supstance počinju isparavati, što dovodi do zgušnjavanja. Ipak, njegov tužni kraj možete na neko vreme odložiti, ako u bočicu dodate nekoliko kapi acetona i dobro protresete. ■

PARFEM

Dobar parfem je poput nakita, mora da bude u skladu sa trenutkom u kojem se nosi, sa osobom i garderobom. I te kako je teško odlučiti se za onaj pravi, jer samo prošle godine na tržištu je predstavljeno čak 520 novih mirisa !

Uprkos maštovitim pakovanjima, čiji je zadatak da privuku pažnju, klasični parfemi su i dalje na modnom tronu. U prilog tome govori i činjenica da je na listi najtraženijih parfema i dalje „šanel 5“, iako je prešao osamdeseti rođendan!

Inače, plavušama najbolje pristaju cvetne varijante, jer one većinom imaju suvu kožu, koja miris kraće zadržava. Za crnokose, koje su većinom tamnije puti i normalne i mešovite kože, su oni jači orijentalni mirisi, koji na njihovoj koži traju duže. Crvenokosama, svetle puti i osetljive kože, odgovaraju sveži „zeleni“ mirisi. ■

SUNČAJTE SE SIGURNO

Visoko UV zračenje potencijalno je opasno po naše zdravlje, pre svega zbog mogućnosti dobijanja karcinoma kože i melanoma.Ali, osim ovih najtežih oštećenja, visoko UV zračenje dovodi do prevremenog starenja kože, kao i do pojave flekica, pega i drugih manjih oštećenja.

Dakle, ispred nas je leto sa svim svojim čarima, s jedne strane i opasnost od sunca, s druge strane.

Sigurno se pitate da li možemo da se zaštitimo od sunca, odnosno od UV zračenja.

Odgovor je – naravno, jer postoji sigurna zaštita od UV zračenja.

PRIRODNA ZAŠTITA OD UV ZRAČENJA

Ozonski omotač predstavlja osnovnu zaštitu od UV zračenja.

Svako od nas ima i svoju ličnu zaštitu koju predstavlja pigment u koži, očima i kosi a zavisno od njegove količine razlikujemo 6 tipova kože.

- Tip kože 1 – svetla put, plave oči, riđa ili svetla kosa, uvek crvenilo od sunčanja, nikad preplanuo ten.
- Tip kože 2- svetla put, zelene ili plave oči, svetla kosa, povremeno crvenilo od sunčanja, slab ten.
- Tip kože 3- svetla put, braon ili crne oči, smeđa ili crna kosa, retka pojava crvenila od sunčanja, umeren ten.
- Tip kože 4- svetla put, crne ili braon oči, crna kosa,nikad ili retko crvenilo od sunčanja, odličan ten.
- Tip kože 5-srednje tamna put(Indijci) nikad crvenilo od sunčanja.
- Tip kože 6- tamna put(Afrikanci) nikad crvenilo od sunčanja.

*Osobe sa tipom kože 1 i 2 spadaju u veoma osetljive.

*Osobe sa tipom kože 3 i 4 spadaju u osetljive.

*Osobe sa tipom kože 5 i 6 imaju veoma dobru prirodnu zaštitu.

Niko nije potpuno zaštićen od visokog i ekstremno visokog UV zračenja bez obzira koji tip kože ima.

10 PRAVILA ZAŠTITE OD UV ZRAČENJA

-Minimalno se izlažite suncu u vremenskom periodu između 10 i 15 h.

-Za zaštitu koristite naočare, kapu ili šešir i laku, belu odeću sa dugim rukavima.

-Nanosite kreme za zaštitu od sunca sa faktorom zaštite najmanje 15 i to pre svakog sunčanja i plivanja.

-Upotrebljavajte zaštitne kreme i u zimskom periodu. Na planinama je zimi razređena atmosfera pa je mogućnost oštećenja kože veća, odnosno ravna je onoj na Ekvatoru.

-Ne zaboravite da zaštitnu kremu koristite i za vreme oblačnih dana tokom leta.

-Osobe „preosetljive“ na sunce ili one koje ne mogu da pronađu adekvatnu kremu za zaštitu, najpre treba da se jave lekaru koji će im predložiti kremu koja smanjuje mogućnost reakcije kože.

-Obratite posebnu pažnju na mogućnost reflektovanja sunčevih zraka od vode. Hladovina vam ne garantuje punu zaštitu od UV zračenja pored većih vodenih površina.

-Decu treba posebno čuvati od dejstva sunčevih zraka. Sa upotrebom krema za zaštitu može se početi već posle 6 meseci života.

-Učite decu da se od ranog detinjstva čuvaju sunca. Oštećenja kože od sunca (počev od opekotina pa do karcinoma kože) javljaju se pre svega na nezaštićenim delovima tela. Takođe ih učite da se tokom života oštećenja kože od sunca akumuliraju.

-Redovno vršite samopregled kože.

I na kraju, ukoliko ste spremni da poslušate preporuke za zaštitu koje smo vam izneli, možete slobodno da planirate letnje aktivnosti na suncu i moru bez bojazni od oštećenja kože. ■

S. L. V.

LIPO JE DRUŽIT SE S PRIRODOM

Današnji tempo života je taki da se puno vrimena provede sideći. U Subotici postoji železničarski planinarski klub „Spartak“ koji za svoje članove organizuje planinarenje, a kad su kod kuće, onda iđu pišice oko Ludoškog jezera, Palića, kroz šume...

Vaša reporterka se, jednog majskog dana, našla u društvu planinara. Oni uvik priko medija pozovu sve one koji vole šetat. Ponosna sam došla kući, pišice sam prošla 17 kilometeri. Umorila sam se, al bio je to sladak umor. Išlo se šinobusom do Hajdukova, a dalje pišice.

Obašli smo „Sunjog čardu“ u Nosi, podrum vina kod Varkulje Lacike, bili na „Rokinom salašu“, u ludoškoj školi di nam je direktor palićke škule skuvo zdravo dobar gra. I ova škula pripada palićkoj, ima četri razreda osnovne škule. Tu je obdanište „Naše radosti“, a i škula u prirodi. Inače, to je sad renovirana zgrada i lipo sređena zafaljujući entuzijastima ko što je direktor Feliks Krivošija.

Dragi Subotičani, pridružite se planinarima da uživate ko što se uživalo tog majskog dana dok se išlo pored Ludaškog jezera. Čule su se kukavice, žabe su krekećale, tice su stalno uzlećale iz trske, a procvatale su i divlje ruže (kad ste vidili poslidnji put cvat divlje ruže?), mrišio je cvat zove.

Na kraju smo došli do Palića i Litnje pozornice da slušamo „Legende“. Potrošila sam svega oko sto dinara, a lipo se provela. Nemojte zavidit, već iđite u šetnju s planinarima. Za 400 dinara mošte bit njevi članovi i obalazit planine. ■

M. H.

Priprema: Snježana Luetić Vujić

VOĆE U RERNI!

Sjajno, divnih boja, oblika i ukusa. Takvo nam je voće podarila priroda.
Voće je odlično sveže ali i u kolačima.

EKSPRES KOLAČ OD MALINA

Potrebno
-podloga za tortu
-2 kašike likera od maline
-1 kašika ruma
-2 belanca
-3 kašike šećera u prahu
-1/2 kg malina

Razvodnjenim likerom i rumom natopite podlogu za tortu a preostalim poprskajte očišćene maline. Maline stavite na podlogu za tortu. Istucite vrlo čvrst sneg od belanaca, dodajte šećer i stavite preko malina. Pecite u rerni na 175 stepeni da se pena zapeče. Odmah poslužite sa sladoledom od vanile.■

PARFE S MALINAMA

Potrebno
-4 žumanceta
-4 kašike šećera
-2 banane
-1 kašika limunovog soka
-2 dl slatke pavlake
-25 dkg očišćenih malina

Mešajte na pari žumanca , šećer i 4 kašike mlake vode. Mešajte mikserom da dobijete gustu, penastu masu. Ogulite i narežite banane, natopite ih limunovim sokom i mikserom izradite. Ulupajte slatku pavlaku da dobijete čvrstu penu i umešajte žumanca i banane. U kalup ulijte trećinu krema, stavite maline i prelijte preostalim kremom. Stavite u zamrzivač, najmanje tri sata.■

PRIJATNO!

BUNJEVAČKE novine
Informativno - političko glasilo
Subotica, Jun 2006 . • Godina II Broj 12
Cina: 50 dinara

PRETPLATA ZA BUNJEVAČKE NOVINE

Do kraja godine: 240 dinara

Plaćanje možete obaviti na naš tekući račun kod **BANKA INTESA broj 160-143270-73** sa naznakom za pretplatu.

Vaše podatke, prezime, ime i tačnu adresu zajedno sa uplatnicom možete poslati na našu adresu Trg cara Jovana Nenada 15/I 24000 Subotica ili sve lično doneti na istu adresu.

Piše: dr Andrija Peić

ŽETVA I SKLADIŠTENJE ŽITARICA

Žetva pridstavlja značajnu agrotehničku miru jel je ustvari finalizacija proizvodnog procesa kod žitarica. Poljoprivrednici je očekuju kako bi vidili rezultate rada i ulaganja u proizvodnju tokom godine i proslavili prvo ubiranje plodova.

Žetvu triba početi kad je vlažnost zrna oko 18%, jel takvo zrno kad se osuši ima visoku hektolitarsku težinu i dobar tehnološki kvalitet.

Kombajne pri žetvi triba podesiti da bi što manje bilo rasturanja zrna, a iskombajnirana masa što čistija brez plivica, simena korova i lomova. Nažalost, poljoprivrednici raspolažu starim kombajnima, pa je prija žetve potriban detaljan remont i priprema, kako bi se žetva što uspešnije obavila.

Da bi kosidba bila kvalitetno obavljena, kosu triba podesiti tako da se nož kose pri radu kreće do sridine narednog palca na hederu.

Brzina kretanja motovila mora biti usklađena sa brzinom kretanja kombajna, da bi motovilo blago naginjalo pšenicu na heder. Pri brzom kretanju motovila dolazi do lomljenja klasova i rastura.

Bubanj i podbubanj se moraju podešavati prema suvoći zrna. Ako je podbubanj jače stegnut, pri kombajniranju suve pšenice dolazi do loma zrna, što se prilikom priuzimanja deklariše kao primesa. Prema tom, bubanj i podbubanj triba podešavati prilikom prilaska kombajna sa jedne parcele na drugu. Propusna moć sita je ograničena pa se mora voditi računa o brzini kretanja kombajna zavisno od prinosa, a posebno o zakorovljenosti parcele. Neretko se lisna masa korova zalipi za sito, što smanjuje propusnu moć zrna, te dolazi do rasipanja. Kod zakorovljenih parcela triba često kontrolisati i čistiti sito da bi se smanjili gubici.

Brzinu kretanja ventilatora triba podesiti tako da izduva plivice i daje što čistije zrno.

Kombajniranju se mora posvetiti puna pažnja i ne sme se dozvoliti da se rasturanje zrna kreće iznad 1%.

Skladištenje žitarica

Vrlo je važno da se žitarice skladište u odgovarajuća skladišta – silose gdi postoje tehnički uslovi za prevrtanje žitarica i zaštita zrna od štetočina i bolesti. U našem regionu postoje silosni kapaciteti u koje se mogu uskladištiti sve iskombajnirane žitarice. Međutim, jedan dio pšenice a pogotovo ječma i ovsa, radi korišćenja za stočnu hranu, poljoprivrednici skladište na razna podna i tavanska neuslovna skladišta gdi priti opasnost od štetočina, bolesti i glodara.

Najveće štetočine u skladištima poljoprivrednih proizvođača su pšenični žižak i razni moljci.

Žitni žižak se javlja u svim skladištima žitarica gdi daje šest do osam generacija godišnje. Larva se razvija u zrnu kojim se hrani. Tokom života pojide 70 do 80% sadržaja zrna. Svojom aktivnošću povećava vlagu u zrnu usled čega se pojavljuju plisni što dovodi do potpunog propadanja zrna. Čim se primeti i jedan odrasto insekt, a posebno oko 10 žižaka po kg pšenice, moraju se priduzeti mire zaštite.

Žitni moljac

Žitni moljac je takođe prisutan u skladištima, pogotovo ako se žitarice direktno sa polja skladište, što je čest slučaj kod poljoprivrednika. Gusenica moljca jide zrno, zatim prilazi na drugo i napada sloj do 30 cm debljine. Napadnuta zrna su oštećena izmetom gusenica što ozbiljno umanjuje hranidbenu vridnost zrna.

Prija nego što se žitarice uskladište, obavezno je očistiti skladište od zaostali količina žitarica i ambalaže, te skladište temeljno okrečiti. Posebnu pažnju triba posvetiti čišćenju greda gdi se nalaze skrivene štetočine, jel ako se ne sklone u roku od misec dana, dolazi do reinfekcije i napada štetočina na novo uskladištenu masu.

Pošto se skladišta nalaze duže vrime prazna, radi suzbijanja štetočina potribno je izvršiti dezinfekciju.

Etiol tečni se koristi za tretiranje praznih skladišta na tri dana prija unošenja proizvoda, tretiranjem zidova i podova sa 0,3% emulzijom u količini 5 do 10 litara na 100 m3, radi suzbijanja žižaka i moljaca. Malation i Insektin se takođe koriste za dezinfekciju skladišta kao i Etiol tečni.

Nuvan se koristi za dezinfekciju skladišnih prostora sa 50 do 100 cm3 sridstva na 100 m2 skladišnog prostora. Tri dana posli dezinfekcije može se vršiti skladištenje.

Actelic se koristi za dezinfekciju praznih skladišta u cilju smeštaja žitarica radi suzbijanja žitnog žiška i moljaca u količini od 0,75 do 1,5 ml po m2. Da bi se sačuvala hranidbena vridnost uskladištenih žitarica, triba izvršiti dez-

infekciju očišćenih skladišta prija nego što se uskladišti nova masa.

Prilikom skladištenja skladišna masa ne smi biti vlažnija od l4% jel dolazi do napada gljivičnih bolesti – zagrevanja i propadanja.Ukoliko se oseti da dolazi do zagrevanja skladišne mase, triba izvršiti lopatanje, čime se kod mase može smanjiti vlaga za 1%.

Uskladištena masa ne smi biti u debljem sloju od 50 cm jel se tokom godine svakog miseca moraju uzimati uzorci i izvršiti analiza na prisustvo štetočina i bolesti.

Glodari takođe oštećuju i zagađuju uskladištene žitarice. Pri intenzivnom napadu glodara mogu biti uništene na desetine tona uskladištene mase, koja se i zagađuje, pa se ne može koristiti za ljudsku ishranu. U skladištima triba obezbediti klopke za glodare, a ako je intenzitet napada veći, triba koristiti mamke postavljajući ih na tragove kretanja glodara dalje od uskladištene mase kako ne bi došlo do zagađivanja.

Pošto je podbačen sitveni plan kod žitarica, a oko 30% površina dat će prinose ispod proseka, potribno je očuvati svako zrno, pa je najbolje skladištiti u silose gdi je obezbeđena cilovita zaštita.■

ŠAHOVSKI MOZAIK

Pripremio: velemajstor Nikola Sedlak

JERMENI I UKRAJINKE

OLIMPIJSKI POBEDNICI

U italijanskom gradu Torinu, poznatom po fabrici automobila i fudbalskom klubu Juventus,od 25.05.do 05.06.2006 godine održan je najveći skup šahista iz celog sveta „37.šahovska olimpijada“.To je takmičenje koje predstavlja najveći praznik šaha i retko se propušta, jer se te dve nedelje svi takmičari bez obzira na titulu i objektivnu snagu osećaju jednako važni a nekima će se ukazati šansa, da se proslave i iziđu iz senke anonimnosti i preko noći promene svoju sudbinu. Ova Olimpijada okupila je 150 ekipa iz 147 zemalja, sa svih kontinenata i po brojnosti je najmasovnija. Jedino je Italija kao domaćin nastupila sa tri selekcije. U ženskoj konkurencij nastupilo je 108 reprezentacija. Ovo je bila i izborna godina i na kongresu FIDE, koji je održan u toku olimpijade, posle bogate kampanje ponovo je osvojio mandat Kirsan Iljumžinov iz republike Kalmikije. I bard evropske šahovske unije održao je sastanak i Novom Sadu 2009. godine poverio organizaciju Evropskog ekipnog prvensta,što je priznanje za naše šahovske organizatore. Igralo se trinaest kola po švajcarskom sistemu,u muškoj konkurenciji na četiri table sa dve rezerve a kod žena na tri, sa jednom rezervom. Već na narednoj Olimpijadi koja se održava 2008. u Drezdenu igraće se 11 kola. Šta reći o organizaciji? Mnogo se više očekivalo od jedne bogate zemlje kao domaćina. Smeštaj i ishrana vrlo skromni, jedino uslovi za igru odlični.

Slobodno se može zaključiti da je ovo bila i jedna od najjačih olimpijada, jer se maltene okupila cela šahovska elita. Bilo je zadovoljstvo posmatrati i biti u društvu takvih šahovskih velikana kao što su:Anand,Kramnik,Aronjan,Ivančuk,Adams,Širov,Radabov,Svidler,Kamski,Geljfand i ostali.U muškoj konkurnciji bilo je iznenađenja. Dve naj jače ekipe po rejtingu Rusija, predvođena Kramnikom i Indija predvođena Anandom, ostale su bez medalja! Reprezentacija Indije je doživela pravi brodolom plasiravši se neočekivano, na trideseto mesto! Zlatnu medalju osvojila je ekipa Jermenije predvođene izvanrednim Aronjanom, Akopijanom i Sargissijanom završivši turnir bez poraza! Druga je bila reprezentacija Kine koja je potvrdila srebrnu medalju osvojenu na svetskom prvenstvu i time definitivno overila status nove svetske šahovske velesile. Bronzanom medaljom su se okitili reprezentativci SAD predvođeni povratnikom na veliku scenu Kamskim, nekad jednim od izazivača svetskog prvaka. Uz malo sreće medalja je mogla pripasti i reprezentaciji Izreala koja je zahvaljujući slabijim dodatnim kriterijumima u odnosu na reprezentaciju SAD zauzela četvrto mesto.Peti su bili Mađari a tek šesti prvi po rejtingu i apsolutni favoriti Rusi. Šta reći za naše 37. mesto i 29 poena? Uz malo više sportske sreće i iskustva mogli smo biti i među prvih dvadeset i svi bi bili izuzetno zadovoljni. Ovako ostaju uzdasi.

U zadnjem kolu dobili smo za protivnika neočekivano (jer je imala pola poena više od nas) reprezentaciju Engleske koja je objektivno,predvođena Adamsom i Šortom bila apsolutni favorit.I pored toga nismo se predavali.Zaigrali smo odlično i bili na domaku pobede od 2,5 : 1,5. U poslednje dve partije Sedlak je imao remi protiv Adamsa a naš najuspešniji igrač Popović dobijenu poziciju protiv Perta. Međutim nismo izdržali. Došlo je do drame nervi su odlučili, Sedlak je izgubio a Popović remizirao i nismo uspeli da napravimo taj jedan korak koji nas je delio od raja.Bez obzira ekipa se borila kao nikada, atmosfera je bila sjajna i uz više sreće sa žrebom i sa manje malera i neizvesnosti tehničke prirode, problema sa putnim ispravama kod Savića i Markuša kao i više iskustva moglo je biti bolje.

Sve kad se sumira, olimpijada je događaj koji se nikada ne zaboravlja. Plave boje su branili Robert Markuš koji nije bio u formi,osvojivši skromnih 3,5 iz 10 partija, Nikola Sedlak 6 poena iz 12 partija, Dragan Kosić sa solidnih 6 poena iz 10 partija i najprijatnije iznenađenje Dušan Popović koji je iskoristio, kao prva rezerva,dobijenu šansu i postigao odličan rezultat 9,5 poena iz 13 partija i postao novi velemajstor na radost svih nas. Šesti igrač je bio omladinski prvak SCG M. Krivokapić sa poenom iz jedne partije. Poseban kuriozitet predstavlja činjenica da je prvi put ŠK Spartak imao dva šahovska olimpijca Subotičanina Nikolu Sedlaka i somborca Dušana Popovića.

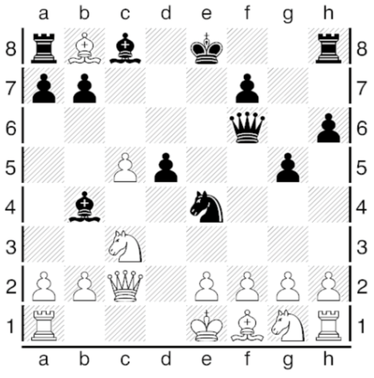
Ženska reprezentacija od koje se očekivalo više podbacila je osvojivši 25 mesto i ako je po rejtingu bila 19.Igrale su u sastavu A. Marić,I Čoluškina,S Maksimović i A.Benderać.Najuspešnija naša igračica je bila A. Benderać a van forme je bila naša najbolja igračica A.Marić tako da je ekipa ukupno osvojila 22 poena i 13 bodova. Zlatnu medalju bez poraza, osvojila je ekipa Ukrajine sa 29,5 poena,srebrnu prvi favorit Rusija sa 28 poena i bronzanu Kina sa 27,5 poena.

Vredi istaći da je kineska reprezentacija u obe konkurencije osvojila medalje.Na kraju u nizu odličnih partija prikazaćemo vam partiju između naturalizovanog Holanđanina Ivana Sokolova i već svima poznatog Levona Aronjana svetskog prvaka u verziji Fide.

(1) Sokolov,Iv (2676) - Aronian,L (2756) [E35]
37th Olympiad Turin ITA (7), 28.05.2006
[Sedlak, Nikola]

1.d4 ♘f6 2.c4 e6 3.♘c3 ♗b4 ovo su uvodni potezi u Nimcovićevu indijku! **4.♕c2** Ovo predstavlja glavno oružje Ivana Sokolova koji je za ovu poziciju izdao čak i monografiju! **4...d5 5.cxd5 exd5 6.♗g5 c5 7.dxc5 h6 8.♗h4 g5 9.♗g3 ♘e4 10.♗xb8?** Sumnjiv potez!Ovaj potez predstavlja novost koja nije ni malo iznenadila Aronjana i on to odmah na efektan način kažnjava!Vrlo je verovatno da je sledeći potez crnog beli ispustio u svojim analizama! **10...♕f6!!**

Fantastičan potez!Crnog trenutno ne zanima lovac na b8 nego stvara još 2 nove pretnje na f2 i na c3 i ujedno razvija i svoju najjaču figuru! **11.♗g3 ♘xc3 12.a3 ♗f5!** Još jedan razvojni tempo potez!Pozicija belog je već izgubljena jer mu je celo kraljevo krilo nerazvijeno!Vrlo je redak slučaj da na vrhunskom nivou beli dospe u izgubljenu poziciju već posle 12 poteza! 13.**♕d2 ♗a5 14.b4 ♘e4 15.♕c1 ♖c8!!** Opet najjače!O ovom potezu Sokolov verovatno da nije ni sanjao i sigurno je sada već shvatio da mu više nema spasa!Pretnja je Tc5 **16.♖a2 ♖xc5 17.♕a1 ♕c6!** Još jedna mala finesa!Crni ostavlja topa na h8 ali posle uzimanja beli više neće imati šahova a mat neće moći da odbrani! **18.♕e5+ ♔d8 19.♕xh8+ ♔d7 0-1**

KVALITET SE PREPOZNAJE I CENI: RADOSLAV SVIRČEV NA ČELU REPREZENTACIJE “SAUDI ARABIA”

OD SUBOTICE DO DUBAIJA, PA I DALJE

Radoslav Svirčev rođen je u Subotici 1956. godine. Sportom se počeo baviti, sada već davne 1967. i to fudbalom, da bi se potom oprobao i u muškoj gimnastici, gde su se ekipno uspeli izboriti za prvake Vojvodine u konkurenciji pionira.

Godine 1967. u Subotici na stadionu malih sportova održan je turnir gde su igrali tadašnji velikani odbojke. Radoslav, videvši tu igru, znao je da i on mora da se oproba u ovom sportu. 1971. godine, krenuvši u srednju školu, napokon mu se ostvarila želja. Počeo je igrati odbojku u OK “Integral”, koji je u to vreme bio jak klub. Ubrzo odlazi na studije u Novi Sad, gde igra za poznatu ekipu Vojvodine.

U Alžiru 2004. godine sa predsednikom Olimpijskog komiteta - Princ Navaf

Dobra igra u Vojvodini (u tom periodu postaje i član seniorske reprezentacije, dok sa klubom osvajaju srebrnu medalju na Balkanu na domaćem prvenstvu, i takođe drugo mesto u kupu) i uspešno studiranje urodilo je plodom. Na poziv rukovodstva “Spartaka” iz Subotice, vratio se kući i sa svojim saigračima Lazom Markovićem, Zoranom Kecmanom, Darkom Simićem, Jovicom Sarovićem.... uspeli su vratiti „plave golubove“ u prvu ligu. Uskoro postaje i profesor fizičkog vaspitanja – diplomirani trener odbojke.

- Bilo nam je prelepo. Jednostavno bili smo dobri drugari. Tada odbojka nije bila na profesionalnom nivou. Svi smo voleli taj sport i igrali čistim srcem. Rado se sećam svih tih detalja, bilo je mnogo sretnih trenutaka, a ponekad i po koja suza je potekla. U lepom sećanju će mi svakako ostati taj period u «Spartaku» a i detalj da smo dva puta igrali finale kupa Jugoslavije.

U toku svoje igračke karijere polako počinje da trenira ženski odbojkaški klub «Spartak»:

- Odbojku sam kao igrač napustio 1988. kada sam, po mom mišljenju, bio na vrhuncu. Mislio sam da je sa 32 godine pravi momenat da se posvetim trenerskom pozivu za šta sam i završio studije. Velika nam je bila čast da smo uspeli da iz II savezne lige uđemo u I i da u dva navrata budemo u finalu kupa. Taj period mi je izgleda bio presudan, mnogo sam naučio o odbojci kao trener, a u isto vreme poverili su mi mesto prvo trenera, a kasnije selektora juniorske reprezentacije. Otprilike u to vreme ukazala mi se čast da budem trener seniorskoj reprezentaciji. Bila je to jedna velika škola i investicija, ali svakako ne u finansijskom smislu, jer u to vreme pare nisu bile toliko interesantne što se sporta tiče. Godine 1991. u Bariju u Italiji održano je žensko seniorsko Evropsko prvenstvo, a upravo to je bila i moja prekretnica. Ta ekipa je bila jako složna i atmosfera je bila neopisiva. Te godine plasirali smo se na 11. mesto. Na veliku žalost, ubrzo posle tog prvenstva počele su sankcije, a ja sam počeo da radim u školi kao nastavnik fizičke kulture.

Đacima OŠ “Sonja Marinković” ime Radoslav Svirčev dobro je poznato, jer je upravo on držao odbojkaške sekcije, a nakon toga i postao direktor škole. Posle izvesnog vremena prelazi u OISŠ “Žarko Zrenjanin”. 1997. godine počinje sa radom OK “Sever” u dogovoru sa Jaroslavom Pavlišinom i Miodragom Adžićem, gde je Svirčev radio kao trener. Nakon spajanja “Severa” i “Spartaka”, Radoslav sa prijateljima osniva OK “Suboticu” na koji je baš ponosan.

- Veoma sam vezan za Suboticu, odatle i ime kluba. Ponosan sam na to da u ovom klubu trenira oko 160 dece i da imamo tri takmičarske ekipe. Prva ženska ekipa je u II A ligi, druga ekipa se ove godine plasirala u prvu Vojvođansku ligu, a muški tim se od ove godine takmiči u regionalnoj ligi Vojvodine. Dodao bih samo da mi je drago što iz svake generacije u kojoj sam bio ima reprezentativki (Dušanka Romić, Branislava Radulović, Marija Mikić, Ljubica Dobro, Dijana Borišić, Dijana Tumbas, Gorana Mariči, Sanja Malagurski i Sonja Klisura).

Od Subotice do Saudijske Arabije!

- Saudijska Arabija je uputila iznenadnu molbu odbojkaškom

OK «Subotica» osnovan je pre 6 godina

Savezu SCG da sarađuju i da im preporuči nekog od naših trenera da vodi njihovu mušku seniorsku reprezentaciju. Od više ponuda koje su dobili, trenersku palicu su "predali" meni. Mogu reći da sam prezadovoljan i da ta saradnja traje, evo, pune dve godine, a izgleda da ćemo sarađivati i naredne sezone. Prošle godine sam doveo te momke u našu zemlju na pripreme, a takođe smo posetili i Suboticu, gde su imali prilike da odmere snagu sa ekipom "Spartaka".

Odbojka i život u inostranstvu…

- Njihov Olimpijski komitet odlučuje u toku godine na kojim će takmičenjima uzeti učešće i koliko će dana odvojiti za pripreme. Moj zadatak je da napravim program koji oni pregledaju i ako usvoje onda ga i realizujemo. Veoma su korektni i kod njih je data reč svetinja. Ukoliko se pokaže pozitivna atmosfera, dobri rezultati, i, naravno, ako vide da si uložio "i srce i dušu", razumevanje postaje još veće. Za nekoliko dana vraćam se da produžim ugovor, a potom počinjemo sa pripremama za Azijske igre. To je veliki spektakl jer se održava svake četvrte godine i tamo se okupljaju sve zemlje Azije i Australije. Ovoga puta će se održati u Dohi mesto u državi Katar. Interesantan detalj je upravo taj da je zbog ovog dešavanja u taj grad uloženo preko 2 milijarde dolara na izgradnju dvorana, hotela, šoping centara… Pa, šanse su nam male, ali ćemo dati sve od sebe kako bi se što bolje plasirali.

- Što se tiče mene, smešten sam u Rijadu, devetomilionskom gradu, koji je dugačak preko 100 kilometara i odiše bogatstvom. Njihov život je sasvim drugačiji od našega. Vrednost nije vezana za finansije, već je na prvom mestu porodica, na drugom je vera, na trećem posao, a na četvrtom sve ostalo. Ljudi su spremni da žrtvuju posao zarad porodice.

Seniorska reprezentacija Jugoslavije 1981. godine

Porodica, prijatelji su u Subotici, a vi?

- Zahvaljujući razumevanju i podršci moje supruge Tatjane, odlučio sam se na odlazak u inostranstvo. Ona je takođe igrala odbojku i zna šta je to ljubav prema sportu. Nije baš lako biti odvojen od najmilijih, ali zahvaljujući dobrom ugovoru imam prilike češće da dolazim kući. Tatjana je imala prilike da pet nedelja provede sa mnom u "tom bogatstvu", da vidi predivne krajeve te zemlje. Za sledeću njenu posetu pokušaćemo da izorganizujemo da vidi Dubai, njegove lepote, i hotel sa najviše zvezdica (čak sedam). U kom položaju su žene? Pa, još uvek se moraju pridržavati određenih pravila - crna marama (abaja), dugačka haljina, mogu da se vide samo šaka i na nogama predeo od članka do prstiju. Evo jedne anegdote. Kod njih postoji verska policija koja se zove Mutava, koja ide sa redovnom policijom. Supruga i ja smo bili u tržnom centru i njoj je sasvim slučajno skliznula marama na ramena. U tom momentu je prišao policajac i vrlo kulturno se obratio meni: "Molim vas da opomenete suprugu da vrati maramu na glavu". Po njihovom običaju, žena pripada samo mužu i nijedan drugi muškarac ne priča sa njom. Ako žele nešto da joj kažu, treba da se obrate suprugu.

Za sam kraj, koji su Vam planovi za dalje:

- Posle produženja ugovora, svakako Azijske igre, a posle završene sezone polako bih voleo da se vratim kući, ali o tome možemo pričati za godinu dana. Voleo bih da što više dece privučemo u sport. Ne mora to da bude samo odbojka, može bilo koji drugi sport, bitno je samo da deca ne budu na ulicama. Sport uzme dosta (slobodnog) vremena, ali daje mnogo više. Mislim da o tome treba da mislimo u budućnosti, ne samo ja, već i svi ostali treneri i oni koji su zaduženi za sport ispred opštine..

Livia Tričko

